

**ASUMINEN SIIRRETYSSÄ POHJALAISTALOSSA
TALO KERTOO ASUMISESTA ASUKKAIDEN KERTOMUKSISSA**

Auni Tuovinen
Maisterintutkielma
Jyväskylän yliopisto
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Taidekasvatus / Kulttuuriympäristön tutkimus
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Auni Tuovinen	
Työn nimi Asuminen siirretyssä pohjalaistalossa – Talon kertoo asumisesta asukkaiden kertomuksissa	
Oppiaine Taidekasvatus	Työn laji Pro Gradu -tutkielma
Aika 06/2022	Sivumäärä 75
Tiivistelmä <p>Pohjalaistalo edustaa suomalaisen rakennusperinnön malliesimerkkiä. Se on hirsirunkoinen suomalaiseen haastavaan ja vaihtelevaan ilmanalaan soveltuva rakennus, joka on lamasalvostekniikan ansiosta tarvittaessa muunneltava, korjattava, siirrettävä ja kierrätettävä. Pohjalaistalon säilymisen kannalta talon siirtäminen on hyvä vaihtoehto silloin kun sen säilyminen nykyisellä paikallaan ei ole mahdollista.</p> <p>Maisterin tutkielma käsittelee asumista siirretyssä pohjalaistalossa. Abstraktia aihetta lähestytään tutkimalla siirrettyä pohjalaistaloa asuinpaikkana asukkaiden kertomusten kautta. Keskustelulliset haastattelut tehtiin vierailuilla kolmessa siirretyssä talossa syksyllä 2021. Tutkielman tavoitteena on asumisen kuvailun lisäksi lisätä tietoa ja ymmärrystä pohjalaistalon ja sen asukkaiden nykytilanteesta sekä talon siirtämisen mahdollisuuksista.</p> <p>Asukkaiden kertomuksissa siirretty pohjalaistalo on odotukset ylittävä koti. Se on luonteeltaan vanhaa aikaa henkivä, keskeneräinen, luonnonläheinen, prosessinomainen, toimintaan kutsuva ja huolenpitoa vaativa uusien taitojen ja oman luovuuden kokeilukenttä. Talon siirtäminen oli asukkaiden mukaan työllästä, opettavaista, palkitsevaa ja aikaa vievää. Prosessin aikana vanhaan taloon tutustuttiin syvällisesti. Kodin siirtäminen synnytti esteettistä toimintaa, touhuavan elämäntavan. Talon siirron yhteydessä menetettiin vanha pihapiiri ja osa vanhoista rakennusosista. Ne edustivat asukkaille juuri sitä, mitä eniten vaalittiin ja haluttiin säilyttää eli historiaa ja menneen ajan tuntua. Talon historian vaaliminen oli aktiivista, tietoista ja tavoitteellista toimintaa, jonka tuloksena pohjalaistalon olemus ja henki onnistuttiin säilyttämään ja jopa elvyttämään siirrossa. Siirretyllä talolla on paradoksaalinen luonne. Uudella paikallaan se on hetken samaan aikaan vanha ja uusi, kunnes asettuu jälleen uuteen ympäristöönsä. Siirretty pohjalaistalo on edelleen ajankohtainen, ekologinen, tunnelmallinen sekä samaan aikaan voimakkaasti historiallinen ja nykyaikainen 2020-luvun koti.</p>	
Asiasanat pohjalaistalo, asuminen, talon siirtäminen, perinnerakentaminen, rakennusperintö, esteettinen toiminta, hiljainen estetiikka	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	2
2	POHJALAISTALO.....	5
2.1	Tausta ja tyylipiirteet	6
2.2	Arvo ja identiteetti	10
2.3	Pohjalaistalo nyt	10
2.4	Talon siirtäminen	12
2.5	Talot kertovat asumisesta	15
3	TALON JA ASUKKAIDEN YHTEINEN TARINA	21
3.1	Siirretyt pohjalaistalot	22
3.1.1	Talo A	22
3.1.2	Talo B.....	26
3.1.3	Talo C	28
3.2	Vanhan ajan koti nykymukavuuksilla	31
3.3	Siirretyn talon aika	39
3.4	Esteettinen toiminta - touhuava elämäntapa vanhan talon ehdoilla.....	43
3.5	Kodin hiljaista estetiikkaa	54
	Entisten asukkaiden jäljet	63
3.6	Siirrossa talo ja seutu menettävät kappaleen historiaansa	64
4	PÄÄTÄNTÖ.....	68
5	PROSESSIN ARVIOINTIA.....	73
	LÄHTEET	76
	DIGITAALISET LÄHTEET.....	77
	HAASTATTELUT	78
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Pohjalaistalo edustaa suomalaisen rakennusperinnön malliesimerkkiä. Se on hirsirunkoinen suomalaiseen haastavaan ja vaihtelevaan ilmanalaan soveltuva rakennus, joka on lamasalvostekniikan ansiosta tarvittaessa muunneltava, korjattava, siirrettävä ja kierrätettävä.

Tutkielman aihe on asuminen siirretyssä pohjalaistalossa. Rakennuksena pohjalaistalo on ajallinen, paikkaan kytköksissä oleva ja perinteisiä tyylipiirteitään edustava talo. Asuttuna kotina se on asukkaansa toiveiden, arvojen ja tehdyn työn ilmentymä. Tutkielman keskiössä ovat asukkaiden kertomukset asumisesta itse siirretyssä talossa. Olen erityisesti kiinnostunut siitä, millainen koti siirretty pohjalaistalo on. Tätä abstraktia kysymystä lähestytään konkreettisesti pohtimalla sitä, millainen koti siirretty talo on, millainen remontti taloon on siirron yhteydessä tehty sekä mitä siirron yhteydessä on vaalittu ja menetetty. Näin talo saa kertojan roolin asukkaan toimiessa ikään kuin tulkkina. Tutkielman haastattelut tehtiin syksyllä 2021 vierailuilla kolmessa siirretyssä pohjalaistalossa. Asumista tarkasteltiin asukkaiden kertomusten kautta yksityisellä ja yleisellä tasolla. Tutkielmassa käsiteltävät asukkaiden ja talojen tarinat ovat yksittäistapauksia, mutta ne voidaan nähdä myös osana laajempaa ilmiötä, joka kertoo pohjalaistalon nykytilasta, maaseudun kehityksestä ja muutoksesta sekä asumisesta siirretyssä talossa ja sen synnyttämästä touhuavasta elämäntavasta. Näin kertomukset nivoutuvat osaltaan narratiiviin, jota kerrotaan kulttuuriperinnöstä, suomalaisesta hirsirakennusperinteestä tai sosiologisesti laajemmin ajateltuna asumisesta ja nykyajan ihmisen suhteesta historiaan ja perinteisiin.

Tutkielman myötä tahdon myös lisätä tietoa pohjalaistalon ja sen asukkaiden nykytilanteesta sekä talon siirron mahdollisuuksista. Maaseudun murros ja eriyty-

nen kaupunkien Suomesta on puhututtanut viime vuosikymmenten ajan. Valtioneuvoston raportissa *Suomen aluekehityksen skenaariot 2040* sanotaan, että raitio suurten kaupunkien ja maaseudun sekä pienten ja keskisuurten kaupunkien välillä on kasvumassa. Suomen aluerakenne polarisoituu, kun väestö ja taloudellinen toimeliaisuus vähenevät harvemmin asutuilla alueilla. (Valtioneuvosto, 2021, 9.) Kehityssuunta on havaittavissa suoraan myös siinä, kuinka pohjalaistaloja autioituu syrjäseuduilla enenevässä määrin.

Arkkitehti Juhani Pallasmaan mukaan yksi nykyarkkitehtuurin heikkous on sen yksipuolinen visuaalisuus, joka ei vetoa tunteisiin. Suunnittelussa ei arvosteta ajallista kerrostumaa, vaan tilat nähdään ihmisestä erillään olevina neutraaleina kokonaisuuksina. Hän kirjoittaa:

Paikallisesti erikoistuneet rakentamistavat hävittää teollisen kulttuurin entropiankaltaisen yhdenmukaistamisvoiman. Yhdenmukaistuminen on kulttuurimuotomme sisäänrakennettu kehityssuunta, jota edesauttaa väkivaltaisen tekniikan luontainen piittaamattomuus paikallistekijöistä. Tekniikkamme avulla irtaudumme paikallisuudesta ja tuotamme perinteestä, maisemasta ja ilmastosta riippumatonta synteettistä ympäristöä.

(Pallasmaa, 2006, 246–247.)

Pohjalaistalo ja suomalainen perinteinen hirsirakentaminen ylipäättään on muodostunut sellaiseksi satojen vuosien aikana siksi, että siinä on ollut pakko huomioida edellä mainitut olosuhteet. Samalla on syntynyt rakennustapa, joka on omaleimainen, tyylipiirteiltään erottuva ja tunnistettava sekä edelleen toimiva pohjolan vaihtelevissa olosuhteissa.

Perinteisellä ja hyvin pidetyllä pohjalaistalolla voi olla ikää jo 250 vuotta ja vuodet ovat parhaimmillaan tuoneet sen ilmeeseen vain lisää luonnetta. Jää nähtäväksi, kuinka nykyaikaiset uudisrakennukset tulevat kestäämään aikaa niin esteettisinä objekteina kuin toimintojensakin kannalta. Anne-Mari Forss mukailee arkkitehti Eliel Saarisen sanoja kirjoittaessaan, että patinoituminen on luonnollinen prosessi, ja sen vastustaminen rakennuspintoja liikaa suojaamalla on luonnon vastaista. Rakennukset tulisi suunnitella niin, että vanheneminen lisää niiden kauneutta eikä päinvastoin. (Forss, 2007, 86.) Vanhan hirsirakentamisen kohdalla näin voidaan hyvällä omallatunnolla sanoa.

Pohjalaistalot edustavat suomalaista kulttuuriperintöä. Talojen tuhoutuessa ja rakennuskannan jatkuvasti kasvaessa talonpoikaiset rakennukset alkavat olla suhteel-

lisesti tarkasteltuna harvinaisuuksia. Juuri siksi jäljellä olevilla perinteisillä pohjalais-taloilla on suuri merkitys. Erityisesti autenttisenä säilyneitä ja alkuperäisessä asussaan olevia taloja aidoissa ympäristöissä on yhä vähemmän ja siksi autenttisuudesta onkin tullut arvostettu ominaisuus. Historialliset ja kulttuuriset pohjalaistalon piirteet ovat kaikkein parhaiten edustettuina, kun talo palvelee alkuperäisessä tarkoituksessaan kotina. (Riukulehto, Mäkelä, Orhanen, Lehtimäki, 2014, 30.) Mikäli talolla ei ole tulevaisuutta nykyisellä paikallaan, tulee sen siirtäminen kysymykseen. Siirtäminen voi olla yksi tapa säilyttää ne jäljellä olevat perinteiset pohjalaistalot, jotka ovat vielä säilyneet tuhoutumattomina.

Pohjalaistalokulttuuria koskevasta tutkimuksesta on pulaa, sillä museoviraston rakennustutkijoiden ja maakuntamuseoiden lisäksi tekijöitä ei juuri ole. Talonpoikaisia taloja on tutkittu sotien jälkeisenä aikana verrattain vähän myös tekniikan, kansatieteen, arkkitehtuurin, historian ja sosiologian aloilla. Pohjalaistalo kotina sekä asukkaiden huolet ja ilonaiheet ovat vielä tutkimukselle kartoittamatonta aluetta. (Riukulehto ym. 2014, 70.) Tämä tutkielma tarjoaa kurkistuksen siirretyn pohjalaistalon asukkaiden elämään ja kokemusmaailmaan 2020-luvulla. Jotta tutkielma lisäisi tietoa ja ymmärrystä pohjalaistalon ja sen asukkaiden nykytilanteesta ja talon siirtämisen mahdollisuuksista, pelkkä talojen tai tehtyjen muutosten kuvailu ei riitä. Talon autioitumisen ja siirron takana on aina inhimillisiä syitä ja merkityksiä, joista tässä tutkielmassa pureudutaan erityisesti jälkimmäiseen. Tarkastelen siirrettyä pohjalais-taloa monitahoisena ja -arvoisena ilmiönä asukkaiden kertomusten perusteella. Siirretty pohjalaistalo on asukkaille enemmän kuin talo tai koti. Siinä konkretisoituvat arvot, identiteetti, oma työpanos, uudet opit, tulevaisuuden haaveet ja elämäntapa.

Olen itse kietoutunut aihepiiriini. Isoisäni on aikanaan hankkinut kesäkodikseen pohjalaistorpan Etelä-Pohjanmaan Jalasjärveltä. Olen saanut viettää siellä aikaa lapsena, mutta talon merkitys pohjalaistalona ja tyypillisenä kulttuuriperintönsä ilmentäjänä valkeni minulle vasta aikuisena. Suurin kiitos tämän tutkielman synnystä kuuluu isoisälleni Unto Tuoviselle, jota ilman en olisi luultavasti milloinkaan päätenyt pohjalaistaloperinteen äärelle. Hänen esimerkkinsä vanhan talon pelastajana, omaehtoisena tutkijana ja perinneremonttoijana innostaa minua varmasti myös tulevaisuudessa.

2 POHJALAISTALO

Tässä luvussa esittelen pintapuolisesti perinteisen pohjalaistalon taustan, yleisimmät tyylipiirteet, nykytilan sekä talon siirtämisen periaatteet. Lopuksi kerron, kuinka tutkin asumista siirretyssä pohjalaistalossa tätä tutkielmaa tehdessäni.

Pohjalaistalo ei ole ollut suosittu tutkimuskohde. Toivo Vuorelan väitöskirja *Etelä-Pohjanmaan kansanrakennukset* vuodelta 1949 on tiettävästi ainoa väitöskirja aiheesta. Vuorelan teoksessa kuvataan etelä-pohjalaisen asumisen ja asutuksen historiaa sekä kuvataan pohjalaistalon tyylipiirteet talon rakennustavasta sisustuksellisiin elementteihin. Väitös on toiminut pohjana oikeastaan kaikelle Suomessa tehdyille pohjalaistalotutkimukselle sittemmin. Se miten pohjalaistalo edelleen määritellään on paljolti Vuorelan tutkimuksesta lähtöisin. (Riukulehto, Mäkelä, Orhanen, Lehtimäki, 2014, 20–21.) Tutkija Matti Mäkelä tekee parhaillaan pohjalaistaloon liittyvää artikkeliväitöskirjaa Helsingin Yliopiston Ruralia-instituutissa ja häntä onkin haastateltu asiantuntijan ominaisuudessa tätä tutkielmaa varten. Hän on myös ollut mukana Pohjalainen rakennusperintö ry:ssä sekä perustamassa Pohjalaistaloverkostoa. Mäkelän oma innostus aihetta kohtaan on niin ikään alkanut oman pohjalaistalon siirtoprojektista. (Mäkelä, haastattelu, 24.3.2022.)

Pohjalaistalon ja sen kaluston tyylipiirteiden tunnistamiseen käytän Vuorelan väitöstä sekä uudempaa pohjalaistalotutkimusta edustavaa raporttia *Pohjalaistalot – yhteistä kulttuuriperintöämme*. Jälkimmäinen raportti kuvaa vuosina 2013–2014 toteutettua Pohjalaistaloverkoston rakentaminen -hanketta ja esittelee pohjalaistalokulttuuria. Verkosto kokoaa yhteen pohjalaistalon historian ja nykyisyyden kenties tällä hetkellä parhaiten tuntevat tutkijat, yrittäjät ja muut toimijat.

2.1 Tausta ja tyylipiirteet

Kuortaneen pohjalaistalot, Yli-Kuhan talo. Museovirasto. Rakennushistorian kuvakokoelma. Kuvaaja: Soile Tirilä. 2009.

Pohjalaistalo sanana viittaa talon pohjalaiseen taustaan. Se voi tarkoittaa sijaintiyhteyttä seutuun, yleisesti ottaen Pohjanlahden alueeseen. Tyypillisesti sen katsotaan olevan 1700–1920 -luvuilla rakennettu massiivihirsirunkoinen talo, jossa toteutuvat tietyt tyyllilliset piirteet. Ne näkyvät rakennustavassa, sisustuksessa tai molemmissa. Täysin perustellusti voidaan kuitenkin käyttää pohjalaistalo -nimitystä muuallakin Suomessa sijaitsevasta talosta. (Riukulehto ym. 2014, 21.) Esimerkiksi yksi tämän tutkielman taloista on siirretty Etelä-Pohjanmaalta Uudellemaalle ja se on uudellakin paikallaan mitä suuremmissa määrin pohjalaistalo. Uusia pohjalaistaloja rakennetaan perinteisin menetelmin käsin veistäen nykyäänkin, joten ajallinen rajausta on sinänsä haastava. Pohjalaistaloksi voidaankin nimittää aivan tietynlaista perinteistä talonpoikaistaloa, jossa näkyvät tietyt tunnusmerkit ja rakenteelliset tyyppi- ja piirteet. Perinteisesti pohjalaistaloon kuuluu myös pihapiiri rakennuksineen sekä kalustus tarve-esineineen. Perinteisiä kaksikerroksisia pohjalaistaloja on Suomessa enimmäkseen Etelä-Pohjanmaalla, mutta monet pohjalaistaloon liitettävät tyyppi- ja piirteet ovat nähtävillä Peräpohjolaan ja Tornionjokilaaksoon saakka. Ruotsin

puolella samantyyppisiä taloja on koko Norlannin alueella. (Riukulehto ym. 2014, 21–22.)

Toivo Vuorelan mukaan suomalaisen asuintalon kantamuotona voidaan pitää hirsirakenteista savutupaa tai savupirttiä. Sitä käytettiin asuinrakennuksena, mutta myös saunana ja riihenä. Savupirttien seinät olivat mustat ja ikkunat pienet, joten rakennuksessa oli kovin pimeää. Savutuvan sisällä oli uuni, räppänä on sijainnut mahdollisesti pirtin seinässä tai katosta hieman asuinseudusta riippuen. Lämmityksen alkaessa rakennuksessa oleskelu oli tukalaa, mutta helpottui, kun savu etsi ulospääsyn ja talo tuulettui. Savu pysyi rakennuksen yläosassa läpinäkymättömänä verhona. Savupirttiä on pidetty säälittävänäkin esimerkkinä suomalaisesta asuntokulttuurista, mutta tarkoituksessaan se on kuitenkin palvellut hyvin. Myöhemmät koristemaalattut huonekalut, kirjallisuus ja taidokkaat tekstiilit edustavatkin talonpoikaisessa kulttuurissa suhteellisen myöhäistä aikaa, sillä savupirttejä on tavattu silloisesta pääkaupungista Turusta vielä 1600-luvun alkupuolella. (Vuorela, 1949, 22–25.)

1600-luvulla Etelä-Pohjanmaalla alkoi yleistyä kaksitupainen asuinrakennus, jossa oli porstuan eli eteisen molemmin puolin huoneet; tupa ja edustupa. Tällaista paritupapohjaista asuintaloa pidetään pohjalaistalon lähtökohtana. Siitä tuli vallitseva asuinrakennustyyppi vauriissa talonpoikaistaloissa. (Riukulehto ym. 2014, 23.) Vastaava pohjaratkaisu on ollut alun perin myös kaikissa tässä tutkielmassa esitetyissä taloissa. Pikkuhiljaa suurvaltakauden lopulla aatelin ja papiston talojen pinta-ala ja huoneluku kasvoivat talojen kasvaessa pituutta. Talonpojat rakensivat edelleen paritupia. Venäjänvallan aikaan talot alkoivat olla koristeellisempia ja kasvaa korkeutta ensin puoleentoista kerrokseen, kunnes täyskorkea kaksikerroksinen eli pohjalaisittain sanottuna kaksifooninkinen talo yleistyi. Pienemmän tilan tarpeeseen rakennettiin toki edelleen puolitoistakerroksisia taloja. (Riukulehto ym. 2014, 23.)

Ulkoapäin pohjalaistalo on muodoltaan tasapainoinen ja mittasuhteiltaan hallittu. Toisinaan myös liuha eli alhaalta ylöspäin levenevä. Liuhaseinäisyydellä on nähty olevan monia merkityksiä: se on pitänyt räystäättömän talon seinät kuivana, mutta ennen kaikkea lisännyt talon komeutta. Kuten Lapualla sanottiin, *”talon pitää näyttää talolta”*. Myös talon toisen kerroksen rakentamista on usein perusteltu puhtaasti komeilun halulla. Talon yläkertaa on yleensä pidetty varastona, mutta varallisuuden kasvaessa sinne alettiin sijoittaa kamareita ja kinkeritiloja etenkin kesäkäyttöön. (Vuorela, 1949, 55–56.)

Puolitoistakerroksisen pohjalaistalon tunnusmerkkinä ovat pitkän sivun ikkunoiden yläpuolella symmetrisesti sijaitsevat pienet ikkunat eli räystäslasit tai

haukan ikkunat. Talon lyhyelle sivulle on usein sijoitettu valoa tuomaan haukan ikkunoita korkeammat yleensä neliruutuiset päätyikkunat. Tällainen ikkunatyyppe on niin yleinen, ettei muunlaisia pohjalaistaloissa juuri näe. Kaksifooninkisessa talossa yläkerran ikkunat ovat täyskorkeat. Jonkinlainen taidearkkitehtuurin vaikutus näkyy yksityiskohdissa, sillä ikkunoiden vuorilauoissa ja räystäslauoissa sekä talon päädyn profiilissa nähdään usein koristeellinen muotoilu. (Vuorela, 1949, 46–52, 56.) Porstuan ovi on perinteisesti kaksiosainen ja kaksifooninkisten talojen kohdalla sen eteen rakennettiin katettu kuisti. Kaikki tyypilliset piirteet eivät toki esiinny aina samassa rakennuksessa ja alueellista vaihteluakin esiintyy. (Riukulehto ym. 2014, 24.)

Kaksifooninkisen talon tunnistaa yläkerran täyskorkeista ikkunoista. Ojanperän asuinrakennus. Museovirasto. Kansatieteen kuvakokoelma. Samuli Paulaharjun kokoelma. Kuvaaja: Samuli Paulaharju. 1930.

Pohjalaistalon huonelukua on tarvittaessa muutettu huoneita jakamalla ja taloa pituussuunnassa jatkamalla tai taloa korottamalla. Tupa on tavallisesti etelä-pohjalaisen talon suurin huone, johon arkiset toiminnot keskittyvät. Varhaisemmissa pienemmissä torpissa on tavanomaisesti ollut tuvan lisäksi porstua ja porstuakamari, myöhemmin myös peräkamari on yleistynyt. Herraskartanoissa on sen sijaan ollut tyypillisesti suurempi kaksitupainen paritupatyyppe. (Vuorela, 1949, 28–29, 35.)

Tupa on pohjalaistalon sydän. Sen tyypillinen tulisija on oven viereisessä kulmauksessa oleva avotakka, jonka yhteyteen on muurattu leivinuuni. Takka on toiminut lämmittäjänä ja taloustoimissa, mutta myös valonlähteenä, jonka ääreen talon väki on iltaisin kokoontunut. (Vuorela, 1949, 76 & 82.) Tuvan toiminta talon yleistilana näkyy sen kalustuksessa. Tuvassa on mm. nukuttu, syöty, tehty erilaisia käsitöitä ja leivottu. Sisällä näkyvimpänä piirteenä on katossa pitkittäin kulkevat kaksi takkihirttä. Niiden varaan peräseinälle on asetettu leipivartaat, joiden päällä on aikanaan muun muassa idätetty perunoita. Taloustarvikkeita ja märkiä vaatteita varten katossa tuvan vasemmalla seinustalla on orsia. Pöytä löytyy yleensä takasta katsottuna kulmittain vastapäätä, toisessa kulmassa on pohjalainen kerrossänky eli korkoossänky, jonka alasänky on peitetty värikkäällä kankaalla. Tuvan sivuseinällä on koko seinän mittainen laatikkomainen penkki. Yleinen tuvan kalusteita ovat myös kulmakaappi ja erilaiset astiakaapit. (Vuorela, 1949, 86–95.)

Seurasaaressa ulkomuseoon siirretyn Kurssin talon tupa. Museovirasto. Kulttuuriympäristön kuvakokoelma. Kuvaaja: Soile Tirilä. 2014.

2.2 Arvo ja identiteetti

Pohjalaistalon arvo muodostuu monitahoisesti. Sen ympäristöllinen, taloudellinen ja historiallinen arvo perustuvat paljolti asiantuntija-arviointeihin. Kokemuksellinen arvo kuitenkin muodostuu käyttäjälähtöisesti. Pohjalaistalolla on oma käyttöarvonsa ja kotiseutuarvonsa, joita ei voi mitata rahalla tai tunnistaa ulkopuolisen arvion perusteella. (Riukulehto ym. 2014, 25.) Tässä tutkielmassa talon arvoa ja merkitystä tarkastellaan nimenomaan jälkimmäisestä näkökulmasta. Suojeltujen tai muuten arvotettujen kulttuuriympäristökohteiden lisäksi olisi tärkeää huomioida enemmän myös arkisia kulttuuriympäristöjä. Ne muodostuvat inhimillisten käytäntöjen kautta ja niihin liittyvät tavat, tarinat, paikkojen nimet ja traditiot voivat olla tärkeitä ilmaisuväyliä yhteisöjen ja yksilöiden historialliselle olemassaololle. (Aarrevaara & Rönkkö, 2015, 7.)

Viranomaistasolla kaavaa laadittaessa rakennuksen kokemuksellinen arvo jää helposti asiantuntijatyön varjoon. Pohjalaistalo voi olla kotiseudullaan avainkohde, joka on kyläläisille tuttu jopa vuosisatojen ajalta. Ranskalainen historioitsija Pierre Noran kutsuu tällaisia paikkoja muistin paikoiksi. Tällainen paikka ei ole sama ilman taloa, sillä on kotiseutuarvo, joka on ladattu yhteisön yhteisellä menneisyydellä. Kiistatta voidaan sanoa, että pohjalaistalolla on sosiaalisia, ekologisista, taloudellisia, esteettisiä ja henkisiä arvoja. (Riukulehto ym. 2014, 25–26.) Ekologisesti ajateltuna pohjalaistalo on esimerkillinen, se on suunniteltu kestäväksi vuosisatoja. Se on rakennettu pitkäikäisistä ja luonnonmukaisista materiaaleista, sen osia voidaan tarvittaessa korjata ja vaihtaa, taloa voidaan muunnella, jatkaa ja korottaa, se voidaan siirtää, tai sen hirret voidaan kierrättää kokonaan uudeksi rakennukseksi kuin Lego-palikat. Hirteen sitoutuu hiiltä pohjoismaisessa ilmanalassa vuosisadoiksi, jopa tuhansiksi vuosiksi. (Riukulehto ym. 2014, 27.)

2.3 Pohjalaistalo nyt

Kuten tutkimuksen vähäisyyskin antaa olettaa, suomalainen perinteinen rakentaminen on ollut paitsiossa sotien jälkeen. Matti Mäkelän mukaan siihen on kenties vaikuttanut sodan jälkeinen murros. Irtiotto kaikesta vanhasta ja siirtyminen kohti uutta on jälkeinpäin ajateltuna ollut Suomessa todella radikaali ja samalla rakennettua kulttuuriperintöä on päätynyt romukoppaan. Pohjalaistaloa kyllä arvostetaan paikoin paljonkin, mutta arvostuksen osoittaminen käytännössä jää enimmäkseen yksityisten ihmisten ja yhteisöjen harteille. Institutionaalisella tasolla

kaivattaisiin lisää arvostusta, tukea ja ennen kaikkea rahoitusta rakennetun kulttuuriperinnön ylläpitoon ja kunnostukseen. Lisäksi Mäkelän mukaan kaivattaisiin valistustyötä ja lisää tietoa aiheesta, jotta ihmisten asenteet muuttuisivat ja vanhan hirsirakentamisen arvo alettaisiin nähdä uudessa valossa. Kulttuuriperinnön kannalta tietyn alueen vanhat rakennukset ovat korvaamattomia ympäristönsä elementtejä. Ne edustavat paikallista rakennustapaa ja -kantaa, mutta kantavat harteillaan myös alueen muuta historiaa. Vanhoista taloista muodostuu yleensä paikkoja, jotka kaikki paikalliset tietävät. Vanhalla rakennuskannalla on huomattavan suuri merkitys, jota ei useinkaan tulla ajatelleeksi, ennen kuin se menetetään. Ihmisten tulisikin Mäkelän mukaan kantaa enemmän huolta siitä, että omista välittömistä ympäristöistä katoaa omaleimaisuus. Tahoja, jotka puhuvat valtakunnallisesti perinteisen rakentamisen puolesta ei juuri ole. Rakennettua ympäristöä ei esimerkiksi käsitellä mediassa kovinkaan usein tai syvällisesti, vaan suuremmassa huudossa on tuunaushenkinen remppasisältö, jossa vanha harvoin halutaan säilyttää vanhana. (Mäkelä, haastattelu, 24.3.2022.)

Ymmärrettävästi paloa historiaa kohtaan ei ole kaikilla. Mäkelän mukaan sen vuoksi olisi tärkeää puhua nykyään myös rakennetun kulttuuriperinnön ja vanhan hirsirakennuksen arvosta ekologisesta näkökulmasta. Yksipuolisen lainsäädännön tukeman rakennusteollisuuden mallin sijaan tulisikin pitää arvossa vaihtoehtoa, joka kannustaisi säilyttämään vanhoja hirsirakennuksia niiden ekologisuuden vuoksi. Sen lisäksi tulisi nähdä vanhoihin taloihin jo sitoutuneen työmäärän arvo. Tämä näkökulma puoltaa talojen remontoimista paikoilleen. (Mäkelä, haastattelu, 24.3.2022.) Tuoreessa Suomen arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa vuosille 2022–2035 onkin asetettu tavoitteeksi korjausrakentamisen arvostamisen lisääminen. Resurssitehokkaan rakentamisen periaatteiden mukaisesti nähdään, että vajaakäyttöisten tilojen hyödyntäminen ja olemassa olevien rakennusten kunnostaminen ja korjaaminen on ensisijaista suhteessa uuden rakentamiseen. (Valtioneuvosto, 2022, 22.)

Nykyään pohjalaistaloja näkee valitettavan paljon tyhjillään ja sille on Mäkelän mukaan monia syitä. Osaltaan keskittämiskehitys on johtanut syrjäseutujen autioitumiseen ja mitä syrjemmässä talot ovat, sen nopeammin ne autioituvat. Kaikin puolin olisi suotavaa, että alueiden kehitys olisi tässä mielessä tasapainoisempaa. Toisaalta aution pohjalaistalon taustalla on usein myös paikallisia ja raadollisiakin syitä, kuten riitaisia perikuntia. Monesti vanha rakennus jää tyhjilleen ja korjaamatta, koska on vaikea tehdä selvyyttä siihen, kuka taloon jää tai kuka sen kunnostaisi. (Mäkelä, haastattelu, 24.3.2022) Pohjalaistaloverkostoa perustettaessa kartoitettiin pohjalaistaloilmiöön liittyviä ongelmakohtia. Suurelta osin ne liittyivät talon ja piha-

piirin rakennustöihin. Taloja on paikoin paljon tyhjillään, eikä niitä olla silti aina valmiita myymään. Toisaalla innokkaat ja taitamattomat rakentajat ylikorjaavat talojaan siten, että ne menettävät merkittävät ominaispiirteensä. Taloja korjattaessa sekä siirtäessä kohdattiin ongelmia lainsäädännön ja määräyksien sekä niiden paikallisten tulkintatapojen kanssa. Suunnittelijoita ja rakentajia, jotka ymmärtävät vanhan rakennuksen toimintakulttuurin oli myös haastava löytää. Tietoa perinnerakentamisesta on kyllä saatavilla, mutta se on vaikeasti löydettävissä tavallisen talonkorjaajan näkökulmasta. Suuri merkitys olisikin alan konservointi- ja restaurointikoulutuksen lisäämisellä. (Riukulehto ym. 2014, 50–51.) Koulutuspoliittinen suunta on sen sijaan viime vuosina ollut aivan toinen.

On hieman yllättävääkin, että oma rakennusperintömme kiinnostaa ihmisiä edelleen suhteellisen vähän. Olemme tottuneita ihailemaan vanhaa rakennuskantaa maailmalla, mutta jostain syystä kotoinen perinnerakentaminen ei vetoa suuriin kansaniin yhtä lailla. Perinteinen suomalainen hirsirakennus on kuitenkin palvellut taroituksessaan haastavassa ilmastossa vuosisatojen ajan ja sen toimintaperiaate on täysin sovellettavissa nykyelämän vaatimuksiin. Mäkelän mukaan rakennuslainsäädäntö on tehty Suomessa puhtaasti rakennusteollisuuden ehdoilla. Voisi siis ajatella niinkin päin, että kaikki edellä mainittu kuorma huomioon ottaen on hienoa ja hämentävääkin, että ihmiset edelleen tänä päivänä uskovat perinteiseen suomalaiseen kulttuuriseen rakentamiseen. Tänäkin päivänä kunnostetaan vanhoja ja tehdään uusia rakennuksia perinnemenetelmin. Mäkelä arvelee, että kenties suomalaisten kansallinen itsetunto alkaa pikkuhiljaa olla siinä pisteessä, että alamme nähdä paremmin myös lähelle. Meillä on oma paikallinen rakennustapa, jolla on pärjätty pohjolassa tuhat vuotta. (Mäkelä, haastattelu, 24.3.2022.) Pohdittaessa pohjalaistalon tulevaisuutta ja siirtojen oikeutuksia tämä on syytä muistaa.

2.4 Talon siirtäminen

Mikäli talolla ei ole tulevaisuutta nykyisellä paikallaan, tulee sen siirto kysymykseen. Vaikka pohjalaistaloja on siirretty kautta historian, suhtaudutaan sen siirtoon nykyään kulttuuriympäristöllisistä syistä kaksijakoisesti. Museoviraston kannan mukaan siirtäminen on aina parempi vaihtoehto kuin talon autioituminen. Kuitenkin talon siirtäminen köyhdyttää aina ympäristöä siellä, mistä talo poistuu. (Museovirasto, 2000, 3.) Samaa mieltä on Matti Mäkelä. Hänen mukaansa talojen olisi tärkeää jäädä paikoilleen siksi, että ne säilyisivät osana omaa kulttuuriympäristöään. Lisäksi talon siirron yhteydessä menetetään mittava määrä valmiista työpanosta ja yleensä myös vanhoja rakennusosia. Siirtäminen voi kuitenkin olla hyvä ratkaisu silloin, jos

vaihtoehtona on talon autioituminen nykyisellä paikallaan. Ensisijaista on tällöin rakennuksen pelastuminen. (Mäkelä, haastattelu, 24.3.2022.)

Mäkelän mukaan hirsitalon olemukseen on aina kuulunut sen potentiaalinen siirtyminen. Hänen tuntumansa mukaan ennen sotia oli varsin normaalia, että pohjalaistaloja siirrettiin tarpeen mukaan. Niistä hyödynnettiin kaikki mahdollinen, kuten katot, ikkunat ja lattialankut. Sodan jälkeen tilanne muuttui. Taloista käytettiin usein enää vain runko, josta tehtiin esimerkiksi ulkorakennus, saunamökki tai rintamamies-talo. Muut rakennusosat menivät pikkuhiljaa haaskuulle. Museovirastokin suhtautui siirtoihin melko tiukasti 1900-luvun loppupuoliskolle asti. Mäkelän mukaan olisi hyvä muistaa, että pohjalaistalon lamasalvostekniikkaan ja rakennustapaan kuuluu se, että talon voi siirtää useita kertoja. Siirtäminen on entisaikoina ollut niin arkista, että edelleen on jopa harvinaisempaa löytää vanha pohjalaistalo, joka on pysynyt koko historiansa ajan paikoillaan kuin paikkaa vaihtanut talo. (Mäkelä, haastattelu, 24.3.2022.) Pohjalaistalo on siis tehty siirrettäväksi. Suuriakin taloja on entisaikaan siirretty miesvoimin kokonaisena rullaamalla, mikäli matka on ollut lyhyt. Tällöin tyhjennetty, ikkunaton talo on kangettu ylös ja rullat on ujutettu talon alle. Talo siirtyi näin päivässä viidestäkymmenestä sataan metriä. Pidemmät matkat talo on kuitenkin aina siirtynyt purkamalla juuri hirsisalvostekniikan ansiosta. (Riukulehto ym. 2014, 27.)

Nurkkasalvoksia Rieskan eli Selkämän talon koonnissa Seurasaassa. Museovirasto. Kansatieteen kuvakokoelma. Seurasaaren kuvakokoelma. Kuvaaja: Alfred Kolehmainen. 1961.

Museoviraston laatimassa hirsirakennuksen siirtoa käsittelevässä korjauskortissa ohjeistetaan talon siirto vaihe vaiheelta. Ennen siirtoa talo täytyy mitata ja dokumentoida vanhalla paikallaan yksityiskohtaisesti. Kaikki mahdollisesti uusiokäytettävät rakennusosat otetaan talteen. Näitä voivat olla esimerkiksi ovet ja ikkunat vuorilautoineen, lattialankut ja paneelit, listat sekä uunien metalliosat ja kaakelit. Kaikki irtain poistetaan sisätiloista. Talo puretaan hirsirunkoon asti mahdollisuuksien mukaan käänteisessä järjestyksessä kuin se on rakennettu. Purku aloitetaan pintaverhouksista, samalla nähdään missä kunnossa rakennuksen hirret ovat. Viimeiseksi poistetaan kattorakenteet. Hirsirungon paljastuttua voidaan aloittaa merkitseminen. Hirret numeroidaan seinittäin siten, että jokainen seinä saa oman kirjaintunnuksensa ja sen jälkeen jokainen hirsikerta numeroidaan järjestyksessä alhaalta ylöspäin. Merkinnot tehdään hirren päähän ja keskelle säänkestävällä tavalla esimerkiksi huopakynällä tai rasvaliidulla suoraan hirteen tai erilliselle lapulle tai hirren pintaan kaiver-
taen. (Museovirasto, 2000, 7–13.)

Numeroitu hirsirunko puretaan kerros kerrokselta ylhäältä alaspäin tasaisesti joka seinältä. Jokainen hirsi erotetaan rungosta yksitellen ja varovasti. Hirret nostetaan ja lasketaan alas tai suoraan tukkirekan kyytiin yleensä nosturin avulla. Hirret ja muut rakennusosat välivarastoidaan asianmukaisesti ja kuljetetaan talon uudelle paikalle kuorma-autolla tai tukkirekalla, jossa talo jälleen välivarastoinnin jälkeen pysytetään. Tarvittaessa lahot tai muuten vioittuneet vanhat hirret korvataan tässä vaiheessa uusilla. (Museovirasto, 2000, 14–17.)

Rieskan eli Selkämän taloa puretaan Seurasaaren ulkomuseoon siirtämistä varten. Museovirasto. Kansatieteen kuvakokoelma. Kuvaaja: Matti Räsänen.1961.

2.5 Talot kertovat asumisesta

Tutkielma käsittelee asumista siirrettyssä pohjalaistalossa. Rakennuksena pohjalais-talo on ajallinen, paikkaan kytköksissä oleva ja perinteisiä tyyli- ja rakennuspiirteitään edustava talo. Tutkielman keskiössä ovat asukkaiden kertomukset asumisesta itse siirrettyssä talossa. Pääasiallinen kiinnostuksen kohteeni on se, millaista on asuminen siirrettyssä

pohjalaistalossa. Haastatteluissa aihetta käsiteltiin keskustelemalla siitä, millainen koti itse siirretty pohjalaistalo on, siis konkreettisten toimintojen ja valintojen kautta. Tutkielma ammentaa fenomenologisesta perinteestä, joka näkyy työssäni siten, että tarkastelen asumista asukkaiden kokemusmaailman kautta. Heidän kertomuksensa taloista ja asumisesta piirtävät ääriviivat ilmiölle, jota tulkitseen. Tutkielman perimmäinen lähtökohta ovat asukkaiden kertomukset taloistaan, jolloin talot kertovat tarinaa asumisesta.

Tavoitteenani on asumisen kuvailun lisäksi lisätä tietoa ja ymmärrystä pohjalaistalon ja sen asukkaiden nykytilanteesta ja talon siirtämisen mahdollisuuksista. Siksikään pelkkä talojen tai tehtyjen muutosten kuvailu ei riitä. Talon siirtämisen ja muutostöiden taustalla on aina inhimillisiä lähtökohtia ja syitä, joista asukkaat kertovat. Siksi asukkaiden kertomukset asumisesta ovat tutkielmani pääosassa. Emilia Rönkkö kirjoittaa maaseudun kulttuuriympäristöjä ja maankäyttöä käsittelevässä väitöksessään osuvasti tutkivansa ”*fyysisen ja sosiaalisen vuoropuhelua, johon kulttuurinen on sidoksissa*” (Rönkkö, 2012, 24). Tämä kuvaa hyvin fenomenologista lähestymistapaani. Pyrkimykseni on ymmärtää ja jäsentää yhteen kietoutuneita vaikutteita, arvoja, intressejä, tunteita ja tarpeita. Asukkaiden kertomusten kautta ne tulevat näkyväksi fyysisessä ympäristössä: eletyssä, asutussa ja itse siirrettyssä ja remontoitussa pohjalaistalossa.

Pohjalaistalon pysyessä hyvinkin samankaltaisena vuosisadasta toiseen elämä sen sisällä muuttuu aikojen ja asukkaiden vaihtuessa. En keskity tutkimaan siirrettyjä pohjalaistaloja rakennuksina, vaan ennen kaikkea elämää ja asumista siirrettyssä talossa asukkaiden kertomusten ja kuvailujen kautta. Mutta millaista asuminen siirrettyssä pohjalaistalossa on? Asukkaat ovat hakeneet sanoillaan vastauksia tähän abstraktiin kysymykseen pyytäessäni heitä kertomaan vapaasti asumisesta siirrettyssä talossa. Koska tähän suoraan kysymykseen on vaikea antaa yksiselitteistä suoraa vastausta, olen lähestynyt aihetta myös kiertoteitse. Vapaan kerronnan lisäksi olen ohjannut keskustelua taloon, sen siirtämiseen ja siirron syihin sekä siirron yhteydessä tehtyyn remonttiin eli siihen, millainen koti siirretystä pohjalaistalosta on itse tehden tullut. Oletuksenani on tällöin ollut se, että esitellessään kotia ja kertoessaan sen parissa viettämästään ajasta vapaasti, asukkaat tulevat samalla kertoneeksi siitä, millaista asuminen siirrettyssä talossa on ja millaista elämää siellä vietetään. Toki myös talot ovat kiinnostuksenkohteenani. Tutkielman kannalta se, millainen koti talo on kiinnostaa minua kuitenkin asukkaiden ja asumisen takia, ei ensisijaisesti talojen itsensä vuoksi. Tutkimuksessa on siis kaksi toisilleen läheistä, mutta silti erillistä näkökulmaa. Ensisijainen on asuminen siirrettyssä pohjalaistalossa. Siihen olen yrittänyt löytää vastauksia tutkimalla siirrettyä pohjalaistaloa asuinpaikkana asukkaiden kertomusten

kautta. Tutkin sitä, mitä tämä jossain määrin marginaalinen talo kertoo asumisesta asukkaiden itsensä kertomana. Asukkaiden ja talojen tarinat ovat yksittäisiä erityistapauksia, eivätkä ne kerro asumisesta laajasti yleistettävästi. Asuminen on abstraktia talon ja remontin ollessa puolestaan jotain hyvin konkreettista. Havaintojeni mukaan konkretiasta on helpompi puhua. Siksi etsin vastauksia abstrakteihin kysymyksiin konkreettisten asioiden kautta. Asukas sai haastattelussa kertoa talosta, joka sai näin osaltaan kertoa asumisesta.

Pääkysymykseni on:

- Millaista on asuminen siirrettyssä pohjalaistalossa?

Apukysymyksiä ovat:

- Millainen koti siirretty pohjalaistalo on?
- Millaista talon siirtäminen oli asukkaiden näkökulmasta?
- Miksi asukkaat halusivat kodiksi siirretyn pohjalaistalon?
- Millaisia asioita talon siirron yhteydessä haluttiin säilyttää?
- Millaisia asioita asukkaat kokivat menettävänsä talon siirron yhteydessä?

Asumisella siirrettyssä pohjalaistalossa tarkoitan sitä, miten talo vaikuttaa asumisen laatuun. Laadulla en tarkoita sitä, onko elämä hyvää tai huonoa vaan sitä, millaisia toimintoja, arvoja, tunnelmia ja oppeja talo on tuonut asukkaalle elämään. Kiistatta talon siirtäminen on mitä suuremmissa määrin prosessi, luultavasti yksi asukkaiden elämän suurimmista. Ajattelen, että sen on väistämättä tällöin tuotava asumiseen sellaisia sisältöjä ja ominaisuuksia, jotka ovat tyypillisiä nimenomaan siirrettyssä pohjalaistalossa asumiselle ja joita ei voi yleistää asumiseen kaikenlaisissa paikoissa. Se luo elämäntapaa, joka on ominaista juuri tällaiselle asumiselle.

Tutkin siis pohjalaistaloa asuttuna ympäristönä asukkaiden kertomusten perusteella päästäkseni käsiksi siihen, millaista niissä on asua. Ympäristöestetikko Arnold Berleant kuvailee ympäristöä esteettisen kokemisen ja ihmisen havaitsemisen kautta. Hänen määritelmänsä ympäristön kokemisesta kuvaa osuvasti sitä, kuinka näen pohjalaistalon asuttuna ympäristönä kertovan myös asukkaiden elämästä laajemmin. Berleantin mukaan ympäristö on havaittua ja koettua luontoa, jossa ja jonka ihminen elää ja kokee. Ympäristön kokemisen esteettinen ulottuvuus perustuu ihmisen kykyyn havainnoida. Kaikilla ympäristöillä, paikoilla ja tapahtumilla on esteettinen puoli silloin kun kokeminen perustuu välittömään merkityksentajuun, tietoisuuteen ja aistisuuteen. Ympäristöön, tässä tapauksessa siirrettyyn pohjalaistaloon asuttuna ympäristönä, kietoutuu näin sosiaalinen ja historiallinen,

koko ihmiselämä. (Berleant, 2006, 97 & 107.) Asukkaat kuvaavat kertomuksissaan omia kokemuksiaan ja elämäänsä kotitalonsa parissa. Näiden enimmäkseen konkreettisten kertomusten kautta pyrin lähestymään huomattavasti epäkonkreettisempaa asiaa eli sitä millaista asuminen on. Toimiva ihminen on ympäristöestetiikalle keskeinen (Berleant, 2006, 100). Siksi lähestymistapa sopii pyrkimykseni valjastaa talo kertomaan ihmiselämästä ja asumisesta. Rakennuksia ei siksi käsitellä tässä tutkielmassa irrallaan olosuhteista ja ihmisen osallistumisesta. Ne ovat ympäristöjä, joissa tiivistyy ja konkreettisesti näkyy asukkaiden elämäntapa, arvot ja toiminta. Analysoidessani asukkaiden kertomuksia ympäristöestetiikan käsitteet, kuten hiljainen estetiikka ja esteettinen toiminta kehystävät asukkaiden toiminnallisia ja moniaistisia kuvauksia kodista ja asumisesta.

Tutkielman haastattelut tehtiin syksyllä 2021 vierailuilla kolmessa siirrettyssä pohjalaistalossa. Haastateltavat löytyivät sosiaalisen median ryhmästä, jonka jäsenet olivat kiinnostuneita etelä-pohjalaisesta talosta. He olivat kaikki siirtäneet tai siirättäneet talonsa itse. Kymmentuntinen haastatteluaineisto litteroitiin ja teemoiteltiin ja sekä analysoitiin aineistolähtöisesti. Haastatteluissa olin erityisesti kiinnostunut siitä, millainen koti siirretty pohjalaistalo on, millaista elämää itse siirrettyssä talossa vietetään, millainen remontti taloon oli siirron yhteydessä tehty ja mitä oli haluttu säilyttää sekä miten talon pohjalaiset tyylipiirteet ja pohjalainen henki olivat asukkaiden kokemusten mukaan säilyneet siirron yhteydessä. Nämä asukkaiden kertomukset olivat tutkielman aineiston keskeisin osa, mutta niitä täydensivät minun ja asukkaiden itsensä ottamat valokuvat, kenttäpäiväkirjani ja muistiinpanoni sekä joidenkin asukkaiden sosiaalisen median tilit ja taloista tehdyt lehtijutut.

Haastattelut olivat keskustelunomaisia ja puolistrukturoituja. Niiden aikana annoin asukkaiden enimmäkseen johdatella keskustelua ja olla äänessä. Tarvittaessa johdattelin keskustelua niiden teemojen pariin, joista olin erityisesti kiinnostunut. Pyrin kuitenkin siihen, että haastateltavat saisivat kertoa tarinansa vapaasti ja omaäänisesti. Keskustelu sai myös poiketa aiheisiin, joista en ollut valmistautunut keskustelemaan. Vierailun aluksi istuimme alas ja joimme kahvit, kerroin haastateltaville tutkimuksen taustoista ja omasta kytköksestäni aiheeseen isoisäni pohjalaistorpan kautta. Jutustelimme aiheesta yleisesti, mutta laitoin nauhoituksen päälle yleensä melko pian. Tavoitteeni oli, että ympäristö ja keskinäinen vuorovaikutuksemme saa virittää keskustelua. Aloitin haastattelut pyytämällä asukkaita kertomaan vapaasti heidän ja talon yhteisen tarinan. Tästä aloituspuheenvuorosta virisi yleensä monia sivupolkuja, joita lähdettiin kartoittamaan yhdessä. Toisinaan kysyin tarkentavia kysymyksiä ja saatoin myös satunnaisesti ottaa aktiivisemmin osaa keskusteluun ja kertoa jostain omasta

kokemuksestani. Haastattelujen aikana liikuimme taloissa ja asukkaat esittelivät kotinsa minulle ja kertoivat samalla talon siirron yhteydessä tekemästään remontista. Kysyin tarvittaessa täsmentäviä kysymyksiä ja ohjasin keskustelua jonkin verran haastattelurungon mukaan. Asukkaiden kertomukset syntyivät näin ympäristön virikkeiden, minun ja haastateltavien vuorovaikutuksen ja haastateltavien vapaan kerronnan hybridinä.

Tutkielman liitteistä löytyy käyttämäni teemoiteltu haastattelurunko (Liite 1). Haastattelurunkoa ei lopulta hirveästi tarvittu, vaan suurin osa sen kysymyksistä nousi keskusteluun kuin itsestään asukkaiden vapaan kerronnan ja keskustelumme myötä. Haastattelujen lopuksi aloin valokuvaamaan koteja. Keskustelu jatkui kuvaamisen lomassa ja kenties vapautui vielä entisestään sen aikana. Monesti juttu venyi ja polveili tässä vaiheessa jo enemmänkin ja pois aihepiiristä.

Talojen asukkaat kertoivat haastatteluissa myös laajemmin lähiseutujen ja kotitalojensa historiasta, perinnerakentamisesta ja siitä miten ylipäättään suhtautuvat rapistuvaan kulttuuriperintöön, talojen siirtämiseen ja syrjäseutujen autioitumiseen. En suhtaudu asukkaiden kertomuksiin historiallisina faktoina tai todenna niitä arkistolähteistä. En liioin arvioi tehtyjen remonttien teknistä laatua. Kiinnostavaa on kuitenkin se sävy ja tapa, jolla tehdyt, kenties epätavanomaisetkin valinnat nostettiin esiin. Käsitin ne osana sitä tarinaa, jota asukkaat kertovat itsestään ja asumisesta. Kun kotia on tehty talo siirtäen ja useiden vuosien ajan, on talosta tullut ikään kuin yksi keskeinen hahmo, tai ainakin jollain lailla määrittävä tekijä asukkaiden elämässä. Kuten eräs haastateltava sanoi *”ei kukaan siirrä taloa vain saadakseen paikan, jossa asua”*. Siirto- ja remonttitarinat johdattivat asukkaat kuvaamaan touhukasta ja talon historiaa vaalivaa elämäntapaansa usein silloinkin kun se ei ollut kysymyksen keskiössä. Teknisistäkin asioista puhumalla asukkaat tulivat oikeastaan kertoneeksi omista asumisen ja elämisen tavoistaan sekä arvoistaan. Pyrin siihen, että asukkaat saavat kertoa tarinansa mahdollisimman omaäänisesti ja että voisin välittää paikkojen autenttista tuntua lukijalle mahdollisimman elävästi. Sen vuoksi suorat sitaattit asukkaiden haastatteluista ja valokuvat kodeista elävöittävät analyysiäni.

Analysoidessani kuulemaani litteroin ensin tekstit, sen jälkeen luin ne läpi ja teemoittelin asukkaiden kertomukset. Osa keskeisistä teemoista nousi esiin jo litterointivaiheessa, osa puolestaan löysi hahmonsa vasta raporttia kirjoittaessani. Kävi niinkin, että joku aihe oli mielestäni ollut asukkaiden puheissa todella paljon, mutta litteroitua haastatteluaineistoa lukiessani huomasin, ettei niin ollutkaan. Omat mielenkiinnon kohteeni meinasivat tällöin ottaa niskalengin asukkaiden kertomuksista. Pyrkimykseni oli analysoida kuulemaani, päästä jyvälle siitä, mitä haastateltavat kertovat sekä

oppia ja oivaltaa kertomuksista jotain uutta, ymmärtää jotain asukkaiden todellisuudesta yhteenvedon, teemoittelun ja omien taustatietojeni tukemana. Analyysiäni ohjasi tulkinta, joka oli oikeastaan minun tulkintaani haastateltavieni omasta maailmantulkinnasta. Analysoidessani kuulemaani lisäsin siihen vuorovaikutuksellisesti oman tulkintani kerrotusta, joka oli kielellistä, mutta ei kytkeytynyt pelkästään kirjaimellisiin sanoihin vaan ilmaisuihin ja sanojen välissä ilmaistuun; tilanteeseen, jossa olimme yhdessä. Gadamerin mukaan (2004, 95) onnistuneessa keskustelussa muodostuu sanatonta yhteisymmärtämistä. Kenties se kuvaa tuota sanojen väliin jäävää tilaa, joka on mahdollinen, silloin kun kaikki keskusteluun osallistuvat tuntevat kielen, keskustelun säännöt ja aiheen kontekstin. Avaimet ymmärtämiseen ovat puolellani, koska olen ollut haastattelutilanteessa itse paikalla, konteksti on minulle tuttu ja olemme käyneet keskustelua useita tunteja. Silti asukkaiden syvälinen ymmärtäminen ja heidän kokemuksensa välittäminen on lopulta oma tulkintani.

Oma sitoutuneisuuteni tutkielmani aiheeseen on kenties eniten positiooni vaikuttava tekijä. Pohjalaistalo ja kulttuuriperinnön vaaliminen ovat minulle henkilökohtaisella tasolla tärkeitä ja tuttuja asioita, joiden parissa vietän aikaani muutenkin. Tutkielmaa tehdessäni ja taloissa vieraillessani pohdin paljon myös oman sukutaloni tilaa, historiaa ja tulevaisuutta. Tuttuus ja yhteinen mielenkiinnonkohde loi yhteenkuuluvuuden tunnetta minun ja haastateltavien välille. Tunnen kuitenkin olevani pohjalaisessa kulttuuriympäristössä aina vierailija ja ulkopuolinen, tarkkailijan ja oppijan asemassa. Minä tai sukuni emme ole kotoisin Pohjanmaalta, vaan isoisäni on ostanut torppansa aikanaan puhtaasti ihastuttuaan siihen rakennuksena. Haastattelukierros vahvisti näkemystä pohjalaistalosta todella voimakkaasti seutuunsa identifioituvana rakennuksena. Jollain lailla siinä näkyy pohjanmaalainen luonteenlaatu: tietynlainen juurevuus, itsevarmuus, joskus mahtailukin, jota olen tottunut ihmetteleään ulkopuolelta. Olen siis samaan aikaan osallinen pohjalaistaloilmiössä ja toisaalta sen ulkokehällä. Luultavasti talon merkitys itselleni on hieman toinen kuin ihmisille, joiden juuret ovat samassa maassa Pohjanmaan lakeuksilla.

3 TALON JA ASUKKAIDEN YHTEINEN TARINA

Keskeisin osa tutkielman aineistoa on asukkaiden kertomusmuotoiset haastattelut, jotka tehtiin vierailuilla kolmessa siirretyssä pohjalaistalossa. Niistä nousi selkeästi esiin historian arvostaminen ja säilyttäminen talon siirron yhteydessä, oman toiminnan merkitys kodin tekemiselle sekä vanhan talon estetiikka. Haastatteluissa estetiikka näyttäytyi ympäristön ennen kaikkea visuaalisena arvona, jota kuitenkin kuvailtiin myös muiden aistien kautta. Asukkaiden kertomuksista nousi esiin myös tunteja, akustiikkaa, tuoksua, mielikuvia, haaveita ja roppakaupalla toimintaa. Analysoin asukkaiden kertomuksia tukeutuen muun muassa Pauline von Bonsdorffin, Anne-Mari Forssin, C Thi Nguyenin ja Yuriko Saiton kirjoituksiin.

Alkuun esittelen siirretyt talot, niiden asukkaat ja siirtoprosessit yleisluontoisesti erikseen. Talot esitellään aikajärjestyksessä aloittaen siitä, joka on ollut nykyiselle paikallaan pisimmän ajan (talo A) ja niin edelleen. Sen jälkeen esittelen, analysoin ja vertailen asukkaiden kertomuksia niiden teemojen kautta, jotka haastattelujen aikana nousivat esiin. Viittaan edelleen taloihin kirjaimilla A, B ja C ja asukkaisiin etunimillä, jotta talojen ja asukkaiden kertomukset eivät sekoitu toisiinsa. Talojen asukkaat esitellään keksityillä etunimillä, eikä talojen sijaintipaikkakuntia kerrota asukkaiden yksityisyyden suojaamiseksi. Teemat, joiden kautta asumista siirretyssä pohjalaistalossa käsitellään ovat asukkaiden halu vaalia vanhan talon estetiikkaa ja henkeä yhdistäen siihen nykymukavuudet, siirretyn talon aika, esteettinen toiminta, kodin hiljainen estetiikka ja tunnelma sekä se, mitä talon siirron yhteydessä menetetään.

3.1 Siirretyt pohjalaistalot

Kaikkia siirrettyjä taloja oli käsitelty uusilla paikkakunnillaan byrokraattisesti uudisrakennuksina. Tämä vaikutti rakennusteknisesti muun muassa energiavaatimukseen ja kattojen kantavuuslaskelmiin. Kaikissa taloissa remontti oli pyritty tekemään mahdollisimman pitkälle perinnerakentamisen menetelmiä hyödyntäen.

3.1.1 Talo A

A-talo ennen siirtoa. Takan muuri oli sortunut ulos asti. Kuva: A-talon kotialbumi.

A-talo siirron jälkeen. Kuva: A-talon kotialbumi.

Talo A oli siirtynyt kaikista taloista pisimmän matkan Etelä-Pohjanmaalta Uudellemaalle asti 400 kilometrin matkan. Haastattelun antoi talon isäntä, jonka kutsumanimi tässä tutkielmassa on Timo. Talossa on perinteinen symmetrinen paritupapohjaratkaisu ja se on tiloiltaan suurehko, kerrosalaltaan noin 180 neliötä. Talossa on kaksi kerrosta sekä siirron yhteydessä rakennettu koko talon pohjan kokoinen lämmin kellari. Talon alkuperäinen pohjaratkaisu ja huonejako on remontissa palautettu. Alakerrassa on tupa, eteisenä toimiva porstua, porstuakamari sekä sali. Talo on pohjalaistaloksi poikkeuksellisen näyttävä, siinä on mansardikatto ja epätyypillisen koristeellinen julkisivu. Syy talon koreaan ulkoasuun löytyy luultavasti sen varhaisemmasta historiasta, sillä talo on aikanaan rakennettu 1700-luvulla rakennetun kirkon hirsistä. Timo arveli, että epätyypillisten koristelujen on oltava peräisin jo tuolta ajalta. Kun kirkon hirret on uusiokäytetty asuintaloksi, on myös taiten tehdyt koristeet haluttu säästää. Talon alkuperäiseksi rakennusvuodeksi Timo arveli 1833, sillä se on varhaisin merkintä, joka hirsistä on löytynyt. Perimätiedon mukaan talon rakennusvuosi on 1835, kyseessä on mahdollisesti talon käyttöönottovuosi.

A-talossa on epätyypillisen koristeellinen julkisivu. Kuva: A-talon kotialbumi.

Pohjalaistaloon ja siirtotaloon päätyminen alunperin oli Timon ja hänen puolisonsa keskinäisen onnekkaan väärinkäsityksen seurausta. Timon omat sukujuuret ovat Pohjanmaalla, mutta puolisonsa kanssa he elivät ennen talon siirtoa kaupunkilaiselämää pääkaupunkiseudulla. He olivat innostuneet pohjoisen lomareissulla vanhasta siirretystä tukkikämpästä, jonka vanhoihin hirsiiin Timo oli erityisesti ihastunut. Myöhemmin tuttavien kautta vastaan tuli pieni vanha hirsimökki, jota oltiin purkamassa pois uudisrakennuksen pihapiiristä. Timo muisti vanhan tukkikämpän ja kertoi hetken mielijohteesta olevansa kiinnostunut mökin hirsistä. Kyseinen hirsikehikko meni pariskunnalta sivu suun ja asia sai jäädä. Timon puoliso kuitenkin ajatteli Timon haluavan rakentaa siirtotalon ja alkoi etsiä heille sopivaa kohdetta tarkoitusta varten. Timo puolestaan luuli puolisonsa haluavan rakentaa siirtotalon ja etsintä käynnistyi toden teolla. Pariskunnan talo löytyi lopulta sanomalehti-ilmoituksesta, Timon muistikuvien mukaan vuonna 2002.

Löydettyessä talo oli ulospäin pelottavan huonokuntoisen näköinen, siinä oli suuria päällepäin näkyviä vaurioita. Tulisijan muuri oli sortunut ulos asti ja talon kyljessä oli iso reikä. Talossa oli asuttu edellisen kerran jossain vaiheessa 1970-lukua. Timon mukaan talo oli kunnostaan huolimatta vaikuttava, suorastaan lumoava näky ja useamman vierailun jälkeen pariskunta päätti ostaa sen. Päätös oli hänen mukaansa täysin tunnepohjainen, eikä heillä ollut siinä vaiheessa juurikaan osaamispohjaista perustaa ratkaisulleen. Yksi painava syy talon valinnalle oli sen tausta kirkkona ennen asuintaloksi rakentumista, talon tarina lisäsi sen houkuttelevuutta ja arvokkuutta.

Jos 1749 on rakennettu kirkko, joka on ollu arvorakennus, niin siihen on etitty ne parhaimmat rakennusmateriaalit, joka tarkoittaa sitä, että ne on saattanu alkaa 1500-luvun lopulla kasvaa ne puut. Yli 500 vuotta sitten. Jotenki sekin vaan tuntuu merkittävältä sitte. – Et jos nyt puhuis, niin mitä ne puhuis [talon hirret], olis niillä aika lailla kerrottavaa siitäkin ajasta.

Haastattelu 1: Timo

Pariskunta oli kiertänyt katsomassa useita muitakin paremmassa kunnossa olevia taloja, mutta mikään niistä ei herättänyt samanlaista tunnetta, ne eivät tuntuneet miltään tähän taloon verrattuna. Kaupat tehtiin ja pariskunta alkoi etsiä mestaria projektin suunnittelua varten. Etsintä osoittautui hankalaksi, kohdalle osui muun muassa ammattilainen, joka ei ymmärtänyt talon liuhaseinäisyyden merkitystä, vaan pelkäsi talon olevan sortumassa. Lopulta siirtourakkaa varten saatiin ohjeet kaksipuoleiselle A4-paperille kirjoitettuna nyt jo edesmenneeltä restaurointimestari Erkki Hiipakalta. Timo riisui ja purki talon hirsipinnalle ja numeroi hirret yhdessä kolmen työntekijän kanssa. Aikaa tähän kului yhteensä 700 miestuntia. Lopulta kaksi tukkirenkää purki hirsirungon pinoksi 12:ssa tunnissa.

Muuttovalmista saatiin vuonna 2006, mutta remontti jatkuu edelleen. Perustusten teon yhteydessä tehtiin koko talon pohjan kokoinen lämmin kellari, jossa on myös sauna ja tekninen tila. Eteiseen on tehty kylpyhuone / WC ja talon tupaan on rakennettu avokeittiö. Talossa on vesikiertoinen sähköllä toimiva keskuslämmitys, lisäeristeenä ulkoseinässä on selluvilla. Pihapiiriin on siirretty useita vanhoja piharakennuksia. Lisäksi on tehty mittava määrä muuta remonttia sisällä ja ulkona. Aluksi ajatuksena oli muokata rakennusta eri tavoin, mutta ajan kanssa halu säilyttää vanhaa ja muuttaa rakennusta mahdollisimman vähän vahvistui. Tehdyt remontit ovatkin olleet nykyelämän mukavuuksien lisäämistä lukuun ottamatta palauttavia ja ennallistavia. Timo kuvailee ohjenuoraansa näin: ”-- se on niinku mun ajatus ollu se, että tutkitaan sitä millanen se on ollut ja tehdään sellanen.” Haastattelun aikaan syksyllä 2021 talossa oli remontti kesken alakerran edustuvassa ja yläkerrassa.

3.1.2 Talo B

B-talo siirron jälkeen. Talosta ei ole kuvaa ennen siirtoa, sillä ostettaessa se oli jo valmiiksi purettu.
Kuva: B-talon kotialbumi

Talo B siirtyi Pohjanmaan alueelta Etelä-Pohjanmaalle noin sadan kilometrin matkan. Haastattelun antoivat talon asukkaat, joita kutsutaan nimillä Maria ja Joonas. Lisäksi talossa asuu heidän lapsiaan. Talo on siirretty perinnekyläalueelle, johon saa rakentaa tai siirtää vain pohjalaistyyliisiä rakennuksia. Talo on puolitoistakerroksinen ja noin 170 neliön asuintilat ovat kahdessa kerroksessa. Talossa on niin ikään paritupapohja ja alkuperäinen pohjaratkaisu ja huonejako on haluttu säilyttää mahdollisimman pitkälle. Alakerrassa on tupa, eteisenä toimiva porstua ja kuisti, porstuakamari sekä toinen tupa tai sali, jossa on nykyään keittiö. Tilaan on pystytetty puurunkoinen väliseinä. Väliseinän taakse talon takaseinustalle on rakennettu kylpyhuone / WC, joka toimii myös kodinhoituhuoneena. Yläkerrassa on lasten makuuhuoneita, aikuisten työpisteet ja toinen tuvan päällinen rakentamatonta kylmää tilaa. Siirrettyyn vanhaan piharakennukseen on tehty sauna ja tekninen tila ja toisen, työhuoneena tulevaisuudessa toimivan vanhan piharakennuksen hirret, oli syksyllä 2021 juuri siirretty pihaan.

Talon hirsikehikko on ostettu valmiiksi purettuna vuonna 2013, joten Maria ja Joonna eivät koskaan nähneet taloa pystyssä ennen sen kasaamista uudelle paikalleen. Vanhoja valokuvia sisältä ja ulkoa oli kuitenkin saatavilla, talossa oli asuttu edellisen kerran 1970-luvulla. Kehikko oli jäänyt ylimääräiseksi eräältä toiselta talon siirtäjältä, joka oli käyttänyt talosta rakennusosia omaan siirtoprojektiinsa. Tämän vuoksi kehikon kaupan mukana ei tullut taloon kuuluvia muita rakennusosia, kuten ovia, ikkunoita tai lattialankkuja, vaan ne on haalittu muista vanhoista taloista tai teetetty vanhan mallin mukaan uutena.

-- on pyritty kuitenkin tää uus mitä tänne on tuotu, nii teettämään sillee niinku vanhan mallin mukasesti, mitä se olis voinu olla sillon vuonna 1850. Ja sitte tota tuo julkisivu on katottu siitä 1900-luvun alkupuolen, mistä meillä oli niitä valokuvia tästä talosta.

Haastattelu 2: Maria

Talon alkuperäinen rakennusvuosi 1850 on purkajan arvio. Maria ja Joonna pitävät arviota osuvana, sillä talon hirsirungosta löytyi aikakauteen sopivia rakennusteknisiä viitteitä, kuten veistopintaa sahapinnan sijaan. He työskentelevät itse rakennesuunnittelun parissa erikoistuen perinne- ja hirsirakentamiseen sekä siirrettävien vanhojen rakennusten suunnittelutöihin.

Pariskunta päätyi talon siirtämiseen mutkien kautta. Pohjalla oli kiinnostus vanhoihin taloihin ylipäätään ja halu elää luonnonläheisempää maalaiselämää. He olivat kuitenkin itse rakennuttaneet uuden talon, jonka yhteydessä nähtiin nykyaikaisen asumisen hyvät ja huonot puolet. Talossa asuttiin kolme vuotta, Joonnan mukaan uusi rakenus oli äänimaisemaltaan kova ja kaikuva, mutta muuten mukava asua. Yksi pariskunnan lapsista kärsi kuitenkin astmaattisista oireista, jotka voimistuivat erityisesti talvisin talon kuivan sisäilman myötä. Sen vuoksi alettiin miettiä, millainen rakennus olisi hyvä ja terveellinen asua. Ajatus vanhasta talosta palasi mieleen.

Maria ja Joonna alkoivat etsiä paikalleen remontoitavaa vanhaa taloa, mutta sijainniltaan ja muutoin sopivaa ei löytynyt. Perinnekyläalueesta kuultuaan he päättivät alkaa etsiä pohjalaistaloa sinne siirrettäväksi. Pariskunta kävi katsomassa kymmenkuntaa pystyssä olevaa taloa, mutta purkutyön määrä ja talojen suuri koko hirvitti. He pohtivat myös uuden käsin veistetyin pohjalaistalon rakentamista, mutta uusi hirsirunko olisi tullut niin kalliiksi, että sekin oli yksi syy mieluummin siirtää vanha talo. Lopulta löytyi sopivan kokoinen, pohjalaistaloksi pienemmän puoleinen valmiiksi purettu ja numeroitu hirsikehikko. Piirustukset ennen purkua oli tehnyt Carl-Erik Forth Stundarsin kulttuurikeskuksesta, jolla on talojen siirrosta vankka

kokemus. Siksi pariskunta uskalsi luottaa siihen, että työ on tehty huolella. Silti oli jännittävää ostaa talo, jota ei ollut ikinä itse nähnyt pystyssä.

*Mutta kyllähän se tietysti sitten kun lähetettiin tämä ostamaan ja siirrettiin hirret ton-
tille ja mul oli millimetripaperi, jossa oli lyijykynällä piirretty mitat ja pohjapiirustus,
siitä lähti sitte tekemään perustushommia niin vähän se hirvitti tietysti, et onks se oi-
keesti tämän kokonen.*

Haastattelu 2: Joonas

Pystytys alkoi vuonna 2014 ja taloon muutettiin remontin keskelle vuonna 2015. Vuonna 2016 alakerta oli kokonaisuudessaan valmis, yläkertaan päästiin vuonna 2017. Talossa on maalämmöllä toimiva vesikiertoinen patterilämmitys. Rakennusvalvonta määritteli, että talossa on oltava ilmanvaihtokone. Vuodesta 2018 eteenpäin painovoimainen ilmanvaihtokin hyväksytään uudisrakennuksiin ja nykyään pariskunta suunnittelee työnsä puolesta kohteisiinsa sellaisen. Talon ulkoseinässä on lisäeristeenä puhallettu selluvilla.

3.1.3 Talo C

C-talo ennen siirtoa. Kuva: C-talon kotialbumi

C-talo siirron jälkeen. Kuva: C-talon kotialbumi.

Talo C siirtyi taloista lyhimmän matkan, vain noin puolitoista kilometriä Pohjanmaan alueella saman kylän sisällä. Haastatteluhetkellä syksyllä 2021 asukkaat Anu ja Viljo lapsineen olivat muuttaneet taloon vain muutamaa viikkoa aiemmin. Puolitoistakerroksisen talon alkuperäinen rakennusvuosi on 1876 ja yllä esiteltyjen talojen tapaan siinäkin on paritupapohja. Alakerrassa sijaitsevat eteisenä toimivat kuisti ja porstua, josta on käynti entiseen porstuakamariin, johon tehtiin kylpyhuone. Tupaan on rakennettu avokeittiö ja sieltä on kulku makuuhuoneena toimivaan tupakamariin. Toisessa päässä taloa on vanha suutupa, joka on ollut ennen kylmänä tilana, tulevaisuudessa sinne rakentuu sali. Talossa on maalämmöllä toimiva vesikiertoinen lattialämmitys. Ulkoseinässä on lisäeristeenä ehtapuru. Suutuvassa, yläkerrassa ja kuistilla oli haastattelun aikaan remontti kesken.

Viljo on kotoisin Pohjanmaalta ja Anukin maaseudulta, joskin muualta Suomesta. Maalle muutto oli yhteinen haave pääkaupunkiseudulla vietetyn opiskeluajan jälkeen. Talon siirtäminen tai pohjalaistalo ylipäätään ei kuitenkaan alunperin ollut pariskunnan tavoite, vaan ajatuksena oli remontoida vanha talo vanhaa kunnioittaen Viljon kotiseudulla. Sopivaa taloa ei kuitenkaan tullut vastaan ja Viljolla oli alueella paapan perintönä saatu tontti, jolla sijaitisi pieni purkukuntoinen hirsitalo.

Pohjalaistalon siirtäminen tontille alkoi tuntua hyvältä vaihtoehdolta. Viljo kävi katsomassa taloa ensimmäisen kerran 2017 keväällä, eikä ensinäkemällä ollut siihen erityisen ihastunut.

Tää oli ensimmäinen talo, jossa mä kävin. Siitä tulee sitten se, että kun ei ollu sillain. Mä siis tykkäsin siitä jo silloin. Mutta kun ei ollu hirveesti vertailukohteita, niin mä en ollu samantien silleen, että ooooh tämä me halutaan. Mutta sitten kun tuli käytyä useammassa paikassa niin tuli tajunneeksi, kuinka paljon hyvää täs paikassa on. Ja sitte se kokemuksen kautta se arvostuskin nousi.

Haastattelu 3: Viljo

Talo oli ollut tyhjillään 30 vuotta, mutta siihen ei esimerkiksi oltu missään vaiheessa tuotu vesiä sisään, eikä sen katossa ollut juurikaan vuotokohtia. Lisäksi talossa oli edelleen paikoillaan todella paljon alkuperäisiä osia, mikä erityisesti viehätti pariskuntaa. Taloa ei kuitenkaan voinut remontoida paikoilleen, sillä samassa pihapiirissä sijaitsi toinen edelleen asuttu vanha talo. Talosta tehtiin kaupat sillä ehdolla, että ostaja vastaa sen tyhjennyksestä ja tontin tasaamisesta talon siirron jälkeen. Tyhjentämisessä riittikin työtä, koska talo oli kuin kaatopaikka. Se oli täynnä tavaraa, roskaa ja elämän kerroksia, mutta myös paljon säilytettäviä aarteita ja viitteitä siitä, miltä talo oli aikoinaan näyttänyt.

Talo purettiin tukkirekan kanssa kolmessa päivässä ja hirret siirtyivät uudelle paikalleen loppuvuodesta 2018. Talon mukana siirtyi myös alkuperäinen kivijalka, joten perustuksia päästiin tekemään vasta kun talo oli vanhalla paikallaan purettu. Tuvan alle rakennettiin myös pieni kellari, samanlainen kuin talossa oli alunperin ollut. Sisään päästiin muuttamaan syksyllä 2021. Talon remontissa on pyritty käyttämään mahdollisimman pitkälle talon alkuperäisiä osia ja luonnollisia materiaaleja. Puuttuvia osia on etsitty vanhoista taloista ympäriinsä.

Niinku vähän sama periaate, kun sillon kun tätä purettiin, niin oli tosi helppoo, kun täällä oli käytetty kaikenlaisia luonnollisia eristeitä, niin kun savee ja rahkasammalta ja kaikkee. Niin et jos ois modernin talon purkanu niin sehän ois paljon monimutkasempaa, kaikenlaisia villoja ja... Niin yritettiin sitä samaa ideaa vähän niinku ylläpitää.

Haastattelu 3: Anu

Vaikka Anu ja Viljo eivät alunperin etsineet juuri pohjalaistaloa, oli se lopulta siirtoon päädyttyäessä itsestäänselvä valinta. He ajattelivat, että se sopii pohjalaiseen ympäristöön kaikkein parhaiten.

3.2 Vanhan ajan koti nykymukavuuksilla

”Talo on yksi suurimmista ihmisen ajatuksia, muistoja ja unia yhteen kokoavista voimista.”
(Bachelard, 2003, 79)

Siirretty vanha talo on koti, jossa tiivistyy ja tulee konkreettisesti näkyväksi osa asukkaan unelmista ja arvoista. Pauline von Bonsdorffin mukaan rakennusta voidaan tarkastella prosessina. Se ei koskaan ole staattinen, vaan altis jatkuvalle, vaikkakin hitaalle muutokselle. Muutokseen vaikuttavat esimerkiksi luonnonvoimat ja ihmisen toiminta, jotka liittyvät suoraan rakennuksen ulkoiseen olemukseen. Kulttuurisena objektina rakennuksen merkitys riippuu useista asioista ja konteksteista. Talot ovat käyttöesineitä, joten käyttö myös näkyy niissä. Näin ollen rakennuksen nykyinen merkitys ja käyttötarkoitus on riippuvainen siitä, kuinka sitä ajan myötä katsotaan ja kohdellaan. Ihmisen toiminnasta siis. (von Bonsdorff, 1998, 117–118.)

Arkkitehti Juhani Pallasmaa kirjoittaa perinnerakentamisesta ja perinteestä keskiahakuksena voimana, joka ehkäisee yksilöllistä poikkeavuutta sekä virheiden synty- mistä. Perinne muovautuu yhteisen perinnemuistin avulla vuodesta toiseen saman- kaltaisena säilyen ja silti muuntuen. Sen muodostaa kulttuuri, materiaalit, ilmasto, maisema ja maaperä. Perinteen määrittävä tekijä on lopulta aina ihmisen kulttuurinen valinta, se ei synny tyhjiössä ilman vaihtoehtoja. (Pallasmaa 2006, 245.)

Asukkaiden toiminta ja perinne näkyivät kodeissa. He olivat hyvin perehtyneitä pohjalaistalon kulttuuriperintöön ja siihen millainen pohjalaistalo on historiallisesti ollut. He tunsivat talon ulkoasun tyylipiirteet, sisätilojen huonejaot, huoneiden perinteiset käyttötarkoitukset ja huonekalujen sijoittelut hyvin. Kaikki asukkaat kertoivat kierrelleensä museoissa ja siirtotaloissa vuosien saatossa paljonkin ja tutkineensa kirjoista sitä, millainen perinteinen pohjalaistalo on. Asukkaita yhdisti halu säilyttää pohjalaistalon talonpoikainen henki ja hyödyntää vanhoja rakennusosia mahdollisimman paljon sekä sisustaa kotia niin sanotusti talon ehdoilla. Vanhat pohjaratkaisut oli haluttu palauttaa, mikäli niihin oli vuosien aikana tehty muutoksia. B-talon Joonan kertoi pohjalaistaloon perehtymisestä näin :

Täytyy sanoa, et se rakennustapaohje oli tosi hyvä, mikä tähän on niinku laadittu. Että se niinkun, se opasti tavallaan ne suuret linjat ja talon ulkonäölliset jutut ja mittasuhde- ja materiaalivalinnat. Mut sitte kaikki tämmönen niinku yksityiskohdat, niin ne on täytyne tieteenki ite opiskella. Ja sit sehän oli alkuun haaste, et näist ei hirveesti ollu tietoo, niinku oli puhe, ettei kauheesti kirjallisuutta ole pohjalais-taloista, että, et tosi paljon näistä niinku museoista opiskeltiin, että mitä näissä on ja näin.

Haastattelu 2: Joonas

Asukkaat olivat haalineet vanhoja rakennusosia, kuten ovia, lattialankkuja, perustuskiviä ja ikkunalaseja sieltä sun täältä. A-talon Timo kertoi, että he purkivat remonttia varten toisen lähes yhtä suuren talon varaosiksi. Uusien rakennusosien ostaminen tai teettäminen olisi useimmiten ollut huomattavasti nopeampaa ja helpompaa kuin vanhan vaaliminen. Asukkaat kertoivat, että talon historialla on heille itseisarvo, jota on vaikea sen tarkemmin selittää. C-talon Viljo kuvaili projektin mittaan havahtuneensa siihen, että vanhaa ei saa uutena, vaan se on sellaisenaan uniikkia ja ainutlaatuista. Pintoja maalatessa ja käsitellessä hän kertoi välillä murehtivansa sitä, tuleeko jäljestä liian uuden näköistä. Vanhaa ei siis haluttu pelkästään säilyttää, vaan uudenkin pinnan toivottiin sopivan talonpoikaiseen ja historialliseen estetiikkaan. Pinnoissa oli lähdetty siitä, että ne olisivat aikakaudelle tyypillisiä. Tuvan roiskemaalauksissa oli jopa käytetty vintiltä löytynyttä kimröökkiä, josta on aikoinaan saatu tummaa pigmenttiä. Se, että vanhaa voitiin säilyttää herätti ylpeyttä.

Museaalisuus on ilomme mä tapaan sanoa. Niinkun meitä kumpaakin ärsyttää se, kun niin hyvin monissa niinku tämmöisissä vanha talo ja sisustus- ja muissa jutuissa vaikka niinku muuten oltaisiin iloisia ja ylpeitä siitä, että joku on vanhaa ja näin. Niin silti jotenkin niinku häpeillen halutaan korostaa sitä, että emme kuitenkaan halunneet tehdä tästä mitään museota. Mä haluaisin sanoa pikemminkin, että minä olen ylpeä ja iloinen siitä, että tämä on vähän niinkun museo.

Haastattelu 3: Viljo

Vintiltä löytynyttä kimröökä käytettiin tuvan seinän roiskemaalauksien mustassa värissä C-talossa. Kuvaaja: Auni Tuovinen.

Talojen historiallisen luonteen vuoksi kaikki asukkaat pohtivat kovasti sitä, kuinka nykymukavuudet, kuten keittiöt ja kylpyhuoneet sopivat vanhaan taloon. C-talon asukkaat pohtivat kylpyhuonetta suunnitellessaan, kuinka se on aina riski hirsirungon sisään tehtynä ja toisaalta myös anakronismi, koska 1800-luvun talossa sellaista ei ole ollut. Avokeittiön sijoittamista tupaan he perustelivat sillä, että yksi tuvan perinteisistä funktioista on ollut keittiönä ja ruokailutilana toimiminen. Se oli myös sijoitettu sille puolen tupaa, jossa on perinteisesti tehty keittiötyöt. Kodinkoneet oli pyritty integroimaan tai piilottamaan. Esimerkiksi jääkaappi oli sijoitettu porstuan puolelle ja pienet kodinkoneet, kuten kahvinkeitin ja leivänpaahdin vanhan vatikaapin sisään piiloon katseilta. Ajattelussa oli yhdistelmä historiallisen estetiikan vaalimista ja toisaalta käytännöllisyyttä. Ajan kanssa ajatukset olivat myös muuttuneet, kun asioita oli opiskeltu lisää. A-talon Timo kertoi, kuinka piilottaisi nyt katseilta tupaan tehdyn avokeittiön, jos tekisi sen uudelleen lähes 20 vuotta myöhemmin:

Tai siis tätä ikkunaa ei pitäis olla, se on tehty myöhemmin. Ja tässä kuuluis olla tämän kerrossänky ja tuo näin kulma-astiakaappi kuuluis olla täs jääkaapin päällä. Mä tekisin tän keittiöhomman tähän ja naamioisin sen tollaseks kerrossänkyks verhoilla.

Haastattelu 1: Timo

Hänen tapansa kuvailla keittiötä sen kautta, mitä kaikkea huoneessa kuuluisi olla kuvaa hyvin sitä, kuinka tarkasti pohjalaistalon tyylipiirteet tunnettiin ja kuinka ne määrittivät sitä miten kotia muokattiin. Jos oltiin tehty alkuperäisestä poikkeava ratkaisu, sitä oli yleensä pohdittu tarkkaan. Kaikkien asukkaiden kertomuksissa toistui samankaltainen puhe. Esimerkiksi C-talon Anu kertoi, että talon suutupaan oli lisätty siirron yhteydessä tulisija, jota talossa ei tiettävästi alunperin ollut. Kuitenkin tiedettiin sellaisen olevan yleinen vastaavanlaisissa taloissa ja siksi hänen mukaansa *”se ei oo semmonen niinku hirvee asia”*.

Rakennukset ja kulttuuri ovat samankaltaisia, kun tarkastellaan niiden suhdetta menneeseen ja nykyhetkeen. Molempiin sisältyy samanaikaisesti toimintaa, säilyttämistä ja uudistamista. Molemmat ovat ensisijaisesti läsnä nykyhetkessä, mutta vanha rakennus saa kiittää olemuksestaan myös historiallisia aikalaisiaan. Arkkitehtuurin luonne kuitenkin on väistämättä jatkuva ja orgaaninen. Tämä kaikki vaikuttaa siihen, kuinka perustellaan erilaisia ratkaisuja rakennusta kunnostettaessa. (von Bonsdorff, 1998, 116.)

Taideteoksen tai muun kulttuurisen tuotteen kuten rakennuksen olemus on lisäksi riippuvainen kulttuurisesta kontekstista ja sen ymmärtämisestä. Erilaisissa ympäristöissä voi hyvin viihtyä tietämättä niiden taustoista juuri mitään. Todellisen arvostuksen ja syvällisen paikan ymmärryksen muodostuminen kuitenkin edellyttää tietämystä, jossa yhdistyy henkilökohtainen kokemus paikasta sekä opittu tieto. Oleellista ei ole vain rakennettuun ympäristöön liittyvä tieto, vaan sitä syventää yhteisöjen, kulttuurin ja historian tuntemus. Tarvitaan tuntemusta rakennuksen identiteetistä, mutta siihen täytyy myös voida jotenkin samaistua. Näin tulee näkyväksi ajan ja historian toisiinsa kietoutuminen. Talo on prosessi, jolla on ajallinen ja tilallinen ulottuvuus ja ajallisesti se laajenee aina. Tämä tulisi nähdä rakennusta rikastuttavana ominaisuutena, kun sitä tarkastellaan kulttuurisena objektina. (von Bonsdorff, 1998, 114 ja 116.) Perinteinen pohjalaistalo näyttäytyy ja säilyy sellaisena vain sen taustan ja tyylipiirteet tuntevan tekijän käsissä. Asukkaiden syvempi kunnioitus juuri omaa taloa kohtaan oli kuitenkin laajempaa kuin arvostus pohjalaistaloa kohtaan yleisesti. Se oli henkilökohtaista ja talokohtaista. Taloissa, joissa vierailin, oli keskenään paljon yhtäläisyyksiä, mutta silti ne olivat yksilöitä. Talon arvo muodostui osittain sen taustojen, tyylipiirteiden ja kulttuuriperinnön tuntemisen kautta, mutta siihen yhdistyi myös

juuri kyseiseen taloon panostettu aika ja siten muodostunut henkilökohtainen side. Mitä enemmän taloon, sen taustaan ja perinnerakentamiseen tutustuttiin, sitä suuremmaksi kasvoi halu ja motivaatio remontoida talo mahdollisimman paljon vanhaa säilyttäen.

Vanha ovi haluttiin säilyttää, joten se korjattiin uudella laudanpätkällä C-talossa. Kuvaaja: Auni Tuovinen.

Pohjalaistuvan sydän on massiivinen kulmataikka leivinuuneineen. Se on aikanaan tuonut lämpöä taloon ja ollut keskeinen elementti ruoanlaitossa. Siirretyissä taloissa takan olennaisin rooli ei enää ollut vain käytännöllinen. Nykyään se toimi ennen kaikkea tunnelmanluojana ja pohjalaistalon kulttuuriperinnön ilmentäjänä. Kaikkiin kolmeen taloon oli siirron jälkeen muurattu uusi, mahdollisimman hyvin talon aikakauteen ja tyylipiirteisiin sopiva takka. Oikeanlaisten mallien jäljentämiseen ja muuraamiseen oli paneuduttu huolella. B-talon Maria ja Joonna kertoivat, että tuvan takka ei ole nykyajan asujalle elinehto, vaan sitä käytetään silloin kun jaksaa ja huvittaa. He eivät tieneet millainen tulisija talossa oli alunperin ollut, joten he päätyivät ottamaan mallia talon alkuperäisellä seudulla olleen toisen pohjalaistalon takasta ja täydentämään sen vanhoilla metalliosilla. Pariskunta kertoi, kuinka Varsinais-Suomesta tullut muurari ei tuntenut pohjalaisen takan tyylipiirteitä :

Toi koristemalli, tää otsan koristusmalli niin tämä muurari käski Marian tehdä siitä jonkinlainen sapluuna. Ja se ei sanonu mitään ku Maria vei tuon, mutta varmaan ajatteli, että ois se ehkä yksinkertasempiki voinu olla.

Haastattelu 2: Joonas

Pohjalaistalon takka on tehty perinteisen mallin mukaan B-talossa. Kuva: B-talon kotialbumi.

C-talon asukkaat olivat haaveilleet sisustavansa kotitaloa tapeteilla. Aiheeseen perehtyminen ja museoissa ja siirtotaloissa vierailu sai heidät kuitenkin muuttamaan mielensä.

Ja ollaan paljon tykätty käydä kaikissa tän ajan taloissa ja museoissa ja siirtotaloissa ja tämmösissä että, niinku haistelemassa, et minkälaista siellä on. Saatu inspiroitua ja inspiraatiota ja ideoita ja keräilty vuosien varrella kaikkia just noita huonekaluja ja tekstiileitä ja ehkä niinku alun perin oli ajatuksena, että me oltas haluttu tapetteja, mutta sitte tuliki, et aaa, ei ennen vanhaan oo ollutkaan tapetteja, että pitäiskö just niinku tämmöstä lumpupaperia hommata ja tehdä itse niinku ne tapetit

Haastattelu 3: Anu

Vanhojen rakennusosien ja autenttisen esteettisen ilmeen säilyttämiseksi käytettiin todella paljon aikaa ja vaivaa. Kysyttäessä, miksi talon vanhanaikaisen olemuksen vaaliminen ja palauttaminen on tärkeää A-talon Timo pohti sitä, kuinka jo tutkiminen ja oivaltaminen on palkitsevaa. Lisäksi kyse oli siitä, että yksinkertaisesti vanha estetiikka viehättää:

Mä niinkun jotenkin oon kokenut sen niinkun ensinnäkin palkitsevaksi sen tutkimisen ja oivaltamisen, et okei, että nää on tehneet sen, niinkun se on palkitsevaa oivaltaa, että tässä on ollu tällanen idea, tällanen tämä on ollut. Ja sitte toisaalta on palkitsevaa sen niinkun, jos tavallaan rumasti sanoo niin sen kopioiminen tai toisintaminen. Ja en mä tiedä miksi se tuntuu palkitsevalta. -- Mut jos mennään tähän pohjalaiseen, et täs on nyt niinkun näit sisustusoppaita [näyttää vanhoja sisustuksia esitteleviä kirjoja], et onhan se kauneus ittessään ja se tavottelu niinkun, ei oo sinänsä käytännöllisyyden kannalta mitään tekemistä, mutta.

Haastattelu 1: Timo

A-talon Timo otti sisustukseen mallia vanhoista kirjoista. Kuvaaja: Auni Tuovinen.

B-talon Maria pohti sitäkin, että kun hän näkee päivätyössään rakennussuunnittelijana paljon ohimeneviä trendejä, on arvostus vanhoja tekemisen tapoja ja pohjalaistaloa kohtaan lisääntynyt. Vaikka maailma ympärillä muuttuu, pysyvät jotkut asiat ja perinteet omanlaisinaan ja sekin tuntui arvokkaalta. C-talon asukkaat kertoivat, kuinka ihmiset, jotka vierailevat heidän luonaan usein kysyvät aikooko pariskunta jättää talon hirsiseiniä näkyviin nykymuodin mukaisesti. Hekin olivat asiaa pohtineet, mutta päätyivät toiseen ratkaisuun, koska ”*ollaan haluttu laittaa seinät sitten sillä lailla niinku on ollu tapana siihen aikaan, eikä niitä oo tavattu jättää paljaaks, ellei ollu vähän köyheempi, köyhempi talo*”.

B-taloon teetettiin uusi lankkulattia, sillä koko taloon vanhan lattian haaliminen kierrätettynä olisi ollut liian työlästä. Uudenkin teettämisen kohdalla haluttiin kuitenkin kuunnella talon henkeä. Lattian ajateltiin näyttävän vuosi vuodelta paremmalta käytönjälkien myötä.

M: No ehkä jotenki se, mulla ainaki tuli siitä, että ku tää talo oli niin vanha ja jotenki sellanen vaan tunne, että en mä niinku vaan voi laittaa tänne mitään 15 senttistä lattialankkua, tää tarvii ainaki 30–40, jotenki se niinku että, et tää niinkö haasto jo itsessäsä tämä talo tekemään jollaki lailla.

J: Nii eihän se tavallaan oo niinku mitenkään väärin niinku, jos ajatellaan vaikka jotaki rakennusfysiikkaa niinku et, vaan niinku käytät hengittäviä materiaaleja. Siis se on niinku ihan selkee, että oikeanlaiset ja oikealla lailla tähän taloon sopivat materiaalit pitää olla, että ei voi lateksia vetää. Sitten tää niinku vielä loppuun asti, et kyllähän se talo toimii, jos on kapea lankkulattia ihan samalla lailla, kun leveäki. Mut varmaan justiiinsa niinku se, että haaste, kokee semmosen haasteen vähän minkä se talo aiheuttaa, niinku 150 vuotta eläny talo niin se on vähän semmonen.

Haastattelu 2: Maria ja Joonas

Kaikkien talojen asukkaat kuvailivat toisinaan sitä, miten talo tarvitsee jotain tai velvoittaa toimimaan tietyllä tavalla. Talon tarpeiden vuoksi tehtiin myös kompromisseja. Maria ja Joonas eivät tahtoneet rikkoa talon alkuperäistä ulkomuotoa ja sen vuoksi talossa on edelleen vain yksi sisäänkäynti ja eteistilat ovat lapsiperheelle ahtaat. Uuteen taloon asiat olisi ratkaisu toisin, mutta nyt todettiin, että ”*tämä nyt on tämä möinen talo ja näillä mennään*”. Taloa kuvailtiin lähes kuin henkilöä, jolla on luonne, juuret ja tarpeet.

M: No. Ehkä semmonen, että itelle on aika tärkeä niinkun oppia tuntemaan, että mikä se talo on. Että ei lähe tekemään pohjalaistalosta vaikka kartanoa. Että tää on niinko vahvasti talonpoikainen talo. Ja se niinkö luonne näkyy tässä -- että tutustuu sen talon luonteeseen rauhassa, selvittää sen historiaa. Sillai niinko et mikä se talo on. Koska sit se voi olla aika ristiriitainen, jos se talo on joku muu kun miksi sitä yritetään tehdä. Taivuttaa joksiki herraskartanoksi vaikka se ei sitä olis nii. Nii jotenki se, että se jotenki on tärkeä niinkö tuntee sen talon juuret ja sitte hyvin harkiten, jos jotaki siinä muuttaa, niin perustellusti muuttaa.

J: Ite ajattelen aika voimakkaasti sillain kun siis rakennusta ja sen luonnetta jotenkin, mutta. Tietysti jotku ihmiset on varmasti sillain, että ne näkee vaan niinku pinnan ja aattelee, et täst vois saada kivan. Et se varmaan niinku. En mä tiää miksi. Mut meillä varmaan on menny se sillain, että me ajatellaan talo niinku kokonaisuutena jotenkin semmosena, sil on historia ja luonne ja ominaisuudet ja joku, et miksi se on tämöseksi tehty. Ja mistä se sit tulee se, että sitä ei haluais muuttaa. En tiedä, se on ihan mielenkiintosta.

Haastattelu 2: Maria ja Joonas

-- Tällasin kun on vanhast talost kyse, niin sillon jotenkin tekee erityisesti mieli niinkun mennä vähän niinkun enemmän sen talon ehdoilla. Tietyssä mielessä se talo on vähän niinkun isompi asia, kun ne omat halut ja haaveet. Et jos mä haluaisin tehdä ihan totaalisesti vain omien haaveiden mukaisen talon, niin sillon mä tekisin sen uuden talon. Se ois se mun arvovalinta, joku muu tekee sitten toisella tavalla.

Haastattelu 3: Viljo

Halu vaalia historiallista ja alkuperäistä ympäristöä oli asukkaille arvoihin ja esitteettiin mieltymyksiin perustuva valinta. Sen tavoitteena oli omannäköinen koti, jossa vanhan ajan estetiikka ja nykyajan mukavuudet kohtaavat omien arvojen mukaisesti. Talo ilmensi näitä arvoja ja ihanteita. Juhani Pallasmaan sanoin (2006, 249): *”Rakentamamme maailma saa meidät ymmärtämään ja muistamaan, keitä me itse olemme.”*

3.3 Siirretyn talon aika

Vanhassa talossa on aina nähtävillä elämän kerroksia eri aikakausilta, kun uudet asukkaat toistensa jälkeen tuovat mukanaan jotain näkyvää omasta ajastaan. Siirretyt talot ehkä poikkesivat useimmista vanhoista taloista siinä, ettei vuosikymmenten kerrostumia oikeastaan ollut juurikaan näkyvissä. Taloissa näkyi karkeasti jaettuna kaksi aikaa: talon rakentamisen aikakausi sekä asukkaiden mukanaan tuoma 2000-luku. Vuosien saatossa syntyneet muut remontoinnin ja asumisen jäljet muovimattoineen ja levyseinineen oli tehokkaasti poistettu talon siirron ja remontoinnin yhteydessä.

Mut sitte kuitenkin taas tämä, että me eletään 2020-luvulla ja meillä on, meidän elämä on erilaista ko 1850-luvulla. Että se, että mun mielest vanhassa talossa eletään kuitenkin sitä aikaa mitä eletään ja täällä voi olla nämä nykyajan mukavuudetkin, kun vaan silleen, että ite ajatellaan, että hyvällä harkinnalla neki saadaan kuitenkin istumaan sinne taloon ihan mukavasti.

Haastattelu 2: Maria

B-talossa vanhan korkoossängyn alla on lasten lelukori. Kuvajaa: Auni Tuovinen.

Kerroksellisuus havaitaan ja hyväksytään yleisesti itsestään selvänä osana rakennettuja ympäristöjä, kuten kyliä ja kaupunkeja. Kaupunkeja ei yleensä rakenneta kerralla, vaan ne muotoutuvat jatkuvassa prosessissa, jossa puretaan ja rakennetaan toistuvasti. Yksittäisten rakennusten kohdalla näin ei kuitenkaan ole. Vanhaa rakennusta restauroidessa haetaan usein jonkin tietyn ajanjakson ilmettä, johon rakennus kuuluu, vaikka kyseessä ei välttämättä ole rakennuksen alkuperäinen rakennusvuosi.

(von Bonsdorff, 1998, 109.) Näin toimivat myös haastatellut asukkaat. Remontti muuttaa aina rakennuksen perusolemusta, mutta kuitenkin usein juuri tuo perusolemus on jotain, mitä halutaan säilyttää. Talon olennaiset tyylipiirteet, kuten kuistit, ikkunat, katot, portaikot ja värit saattavat muuttua remontissa. Talo voi silti säilyä ennallaan, jos muutokset tehdään harkiten ja taiten. Kunnostamisella on merkitystä talolle sekä käyttöesineenä että kulttuurisena objektina. (von Bonsdorff, 1998, 118–119.)

”Aika kuluu ja kuluttaa kaikkialla” kirjoittaa Anne-Mari Forss. Hänen mukaansa materiaalivalinnat vaikuttavat siihen, kuinka ajan kulumisen näkyy. Ihminen voi kuitenkin omalla toiminnallaan mitätöidä ajan kulumisen poistamalla vanhat pinnat tai restauroimalla ne uuden näköisiksi. Taloissa muutos on prosessuaalista, hidasta, maltillista ja tilannesidonnaista. Forssin mukaan muutoksen sijaan voitaisi kenties enemmän puhua paikan muuntumisesta, silloin kun aika saa muuntaa paikkaa omaan tahtiinsa. (Forss, 2007, 81 & 83.) Asukkaat olivat pyrkineet siirron yhteydessä säilyttämään talojen vanhan ajallisen ulottuvuuden, vaikka siirtoprosessi oli pakottanut heidät ja koko talon radikaalien muutosten äärelle. Talon siirto toki on luonteva ja välttämätönkin saneerauksen paikka. Asukkaiden halu edelleen säilyttää aistittavien elementtien mahdollisuus muuntaa vanhassa syklissä olikin vaatinut paljon vaivannäköä. Se näkyi ja ennen kaikkea tuntui kodeissa.

Se on kyllä jotenkin tässä mikä niinku, minkä on oppinu tajuamaan on ollu se, miten niinkun se, että aika näkyy jossain pinnoissa ja tämmöisissä, et se on ihan ok. Tai jopa niinku hieno asia, just sen myötä, et se tekee, tuo siihen sen niinkun ajan syvän ajan uniikin puolen.

Haastattelu 3: Viljo

Ajan kulumisen esteettisistä vaikutuksista kirjoittaa myös von Bonsdorff. Hänen mukaansa aika näkyy rakennuksissa materiaalien hajoamisena, kuten maalin halkeilemisena puupinnalta. Myös käyttö kuluttaa rakennusta ja erityisesti luonnonmateriaalit ovat alttiita rapautumiselle. Kun aika näkyy materiaalin pinnassa, sitä ei kuitenkaan havaita abstraktina, vuosissa mitattavana etäisyytenä johonkin. Se näyttäytyy ajallisena syvyytenä, ominaisuutena, joka kuuluu rakennukseen. (von Bonsdorff, 1998, 112.) Asukkaiden mukaan tämä ennen kaikkea tuo siihen jotain lisää. Parisataavuotiaiden lattialankkujen autenttista ulkonäköä ja tuntua ei voi saavuttaa kiertotein.

Von Bonsdorffin mukaan ajalla on kaksi tunnistettavaa ulottuvuutta, toinen on luonnollinen aika (natural time / time of nature) ja toinen historiallinen aika (historical time / time of culture). Luonnollinen aika tulee näkyväksi ihmisten ja ihmisen tekemien esineiden ja objektien kautta. Rakennuksissa ajan kulumisen näkyy ilman ih-

misen puuttumistakin pikkuhiljaa ja väistämättä. Ilmaston ja materiaalien kohtaamisesta aiheutuva rapautuminen kuuluu luonnolliseen aikaan, siinä missä jäkälän tai rikkaruohojen kasvaminenkin. Historiallinen aika puolestaan näkyy rakennetussa ympäristössä tahallisina eleinä, jotka kertovat tietyistä hetkistä tai aikakausista. Se on sidoksissa ihmisen toimintaan, siihen ymmärrykseen, joka yhteisöillä tai yhteiskunnilla on ollut itsestään. Historiallinen aika on dokumentoitu kirjallisesti, mutta lisäksi se näkyy fyysisessä ympäristössä, kuten kaupungeissa, kaduissa monumenteissa ja rakennuksissa. Tunnistamme sen siis tyyleinä. (von Bonsdorff, 1998, 110.) Asukkaat olivat valinneet talon historiasta jonkin tietyn ajanjakson ja tyylin, johon he halusivat talon esteettisesti palauttaa. Siirtotyön yhteydessä osa luonnollisen ajan jäljistä kuitenkin katosi, kun vanhoja rakennusosia jouduttiin vaihtamaan uusiin ja vanha pihapiiri jäi jälkeen.

Prosessin myötä suhtautuminen ajan kulumiseen oli muuttunut ja elämästä keskeneräisyyden kanssa oli tullut normaali osa arkea. Lisäksi oli opittu valtavasti uusia taitoja. Kodin tekeminen talo siirtämällä oli ollut opettavainen matka, joka oli kenties muuttanutkin itseä.

Ja sit semmonen niinku, että tota, jos niinku haluaa niinku nopeasti jonku valmiin jutun. Niin sillan ei kannata tämmöseen projektiin lähteä, että tää niikö just se, että niinku sää teet niin moninkertasen, se on ihan totta, että tekee niin moninkertasen työmäärän verrattuna niinku uuteen taloon. Esimerkkinä vaikka nuo välivet. Että ostettiin ne toisesta talosta ja niissä oli kolme maalikerrosta, nii lähtee siitä ensin, että poistaa ne maalikerrokset, tekee uuden pintakäsittelyn, korjaa ehkä lukkoja tai jotain. Niin se on niin moninkertanen määrä työtä siihen, ku ois ostanu valmiin oven kaupasta ja asentanu sen paikalleen että. Se tavallaan täytyy olla jonkinlainen mielenkiinto siihen tehdä sitä hommaa, tai hyväksyä, tai joku on vähän sellanen rösösen näkönen jonkun aikaa, kunnes sille sitte on se aika, että tekee sen valmiiksi että. Semmosta niinku pitkäjänteisyyttä ja semmosta niinku mielenkiintoa tehdä sitä hommaa nii täytyy olla --.

Haastattelu 2: Maria

Se mikä, että hyväksyy tän elämän jäljet näin, niin kyllä se niinku asenteena, se on niinkun se on aivan ok ja valtavan hienoa, että se eletty elämä näkyy. Niinkun no vaikka tässä talossa ja ihan sama vaikka tossa autossaki nyt on vähän skraapuja ja vaikka nyt naamassaki näkyy eletyn elämän jäljet, nii se on ihan jees.

Haastattelu 1: Timo

Pohtiessaan kotiensa tulevaisuutta, kaikki haastateltavat totesivat, ettei talo tule milloinkaan valmiiksi. Asukkaat näkivät itsensä yhtenä lenkkinä sukupolvien jatkumossa, eikä ajattelu liittynyt vain omaan perheeseen. Oma aika talon asukkaana suhteessa talon elinkaareen nähtiin suhteellisen lyhyenä. Tavallaan vanhan talon

siirtoprojekti sai asukkaat elämään samaan aikaan menneessä, nykyhetkessä ja tulevassa. Mittavaa projektia ei tehty vain siksi, että saataisiin koti itselle. A-talon Timo puhui kotinsa tulevaisuudesta näin:

No ei se, jos tälläki nyt on historiaa näillä hirsillä se 260 vuotta niin jotenkihan sitä toivoo, tai tekemistä ohjaa se, että sil vähintään toiset 260 vuotta olis. Että mikä se tapa on miten se toteutuu sitte näin niin. Täytyy varmaan vaan elää sillee uskonvarasta elämää, että ajassa löytyy sitte vastaukset. En mä tiedä mikä se on. Tietysti vähän sääli on, jos ei se sitte kannakaan mutta. Buddhalaisillaki on joku sellanen munkeilla, että ne tekee valtavia hiekkataideteoksia ja sitte ne sotkee ne kohta poikes.

Haastattelu 1: Timo

3.4 Esteettinen toiminta – touhuava elämäntapa vanhan talon ehdoilla

Talon siirtäminen on mittava ja aikaa vievä prosessi, johon sisältyy monenlaista toimintaa. Kaikki talon siirtäneet olivat touhunneet talon parissa tuhansia tunteja useiden vuosien aikana eri tavoin suunnitellen, purkaen, rakentaen ja viimeistellen päätyäkseen lopulta asumistapaan, jossa edelleen remontoidaan ja korjataan vanhaa kunnioittaen. Tämä on toki luontevaakin talon kohdalla, jonka elinkaari mitataan sadoissa vuosissa ja joka sijaitsee jo vähintään toisella paikallaan. Asukkaat olivat opetelleet talon siirtämisen myötä valtavasti uusia taitoja ja kynnyks tarttua uusiin projekteihin oli käynyt suhteellisen matalaksi. Talo oli asuttunakin ikään kuin ikuisessa keskeneräisyyden tilassa ollen silti samaan aikaan valmis koti. Tulkitsen tämän toiminnan olleen monin tavoin esteettistä ja kutsun tätä asumistapaa touhuavaksi elämäntavaksi. Kuten Arto Haapala kirjoittaa, toiminnan kautta ihminen antaa omalle elämismaailmalleen sen värin ja merkityksen. Hän viittaa Husserlin tunnetuksi tekemään termiin ”elämismaailma”, joka kuvastaa ihmistä omassa elinympäristössään aktiivisena toimijana. Inhimillinen toiminta ei tulkinnan mukaan ole pelkkää hengissä olemista vaan sille on ominaista huolehtiminen, suunnittelu, järjestäminen ja toiminta. Juuri toiminta tekee elämismaailmasta omakohtaisen. (Haapala, 2006, 132–133.)

Suomessa on tapana puhua esteettisestä ihmisestä, kun tarkoitetaan kauneudesta nauttivaa ihmistä. Von Bonsdorff pohtii (2020, 2), voitaisiinko toiminta määritellä esteettiseksi, mikäli sen ajatellaan lisäävän kauneutta maailmaan. Kaunis tai esteettinen eivät kuitenkaan ole määritelmiä, jotka tulkitaan aina samoin. Yuriko

Saito pohtii teoksessaan *Aesthetics of the Familiar: Everyday Life and World-Making*¹ arjen estetiikan (everyday aesthetics) olemusta. Saito mukailee Katya Mandokia kirjoittaessaan estetiikan tavanomaisista myyteistä ja päänäpintymistä, jolloin taide ja estetiikka nähdään toistensa synonyymeina. Näin tullaan sivuuttaneeksi muunlaiset arkiset esteettiset kokemukset. Nykyaikaisessa länsimaisessa arjen estetiikan ajattelussa tulisikin Saiton mukaan palauttaa estetiikka sen alkuperäisille juurille tutkimaan yksinkertaistettuna aistiperustaisia kokemuksia. Hänen mukaansa tarkkaavaisuus on kaikenlaisen esteettisen toiminnan edellytys. Tavalliset ja arkisetkin kokemukset muuttuvat esteettisiksi kokemuksiksi, kun ne tehdään huomiota toimintaan kiinnittäen eikä niin sanotusti autopilotilla. Toiminnan esteettisyys ei välttämättä vähennä sen arkista ja tavallista luonnetta ja päinvastoin. (Saito, 2017 a, 2–3.)

Arkisen estetiikan luonne voidaan Saiton mukaan määrittää ennemmin asenteen ja kokemuksen kuin esineiden ja toiminnan kautta. Arjen estetiikassa huomio kiinnittyy tavanomaisena pidettyyn, tuttuun ja ehkä rutinoituneeseenkin toimintaan. (Saito, 2017 b, 2.) Voidaan aiheellisesti pohtia, pidetäänkö talon siirtämistä ja remontoimista tällaisena rutinoituneena arkisena toimintana. Kodin tekeminen talo siirtämällä saattaa nykyään tuntua marginaaliselta tavalta rakentaa talo, mutta se oli kuitenkin muotoutunut tavalliseksi elämäntavaksi haastatelluille. Tulkintani mukaan tämä näkyy siinä, kuinka prosessi oli kietoutunut osaksi asukkaiden arkielämää, oli talon siirrosta kulunut kaksi tai kaksikymmentä vuotta aikaa. Yhteistä arjen esteettisille kokemuksille on se, että niihin liittyy tietoista paneutumista, sitoutumista ja arkiselle herkistymistä (Saito, 2017 b, 23).

Estetiikka on kuitenkin paljon muutakin kuin aistein koettava elämys. Se liittyy elämäntapaan, toimintoihin, arvoihinkin. Kevin Melchionnen mukaan arjen estetiikka myös vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin mitä suuremmissa määrin (Melchionne, 2014). Asukkaiden oli usein vaikea vastata suoraan epäkonkreettisiin ja laadullisiin kysymyksiin kuten siihen, millainen asuinpaikka talo on tai millainen prosessi talon siirtäminen oli. Kuitenkin jos kysyin heiltä millaisia muutostöitä he ovat tehneet tai pyysin heitä kertomaan omin sanoin siirtoprosessista, sanoja alkoi löytyä. Asukkaat kertoivat vuolaasti, syvällisesti ja yksityiskohtaisesti tekemistään kunnostustöistä, opettelemistaan uusista taidoista, tekemistään valinnoista ja niiden perusteluista. Kaikkien kertomuksista tuli ilmi, että myös siirtotalon asuminen ja kunnossa pitäminen on prosessi. Remontti oli yhtä lailla kaikilla kesken, oli projekti alkanut kaksikymmentä tai kolme vuotta sitten. Talon B Joonan kertoi touhuavasta elämäntavasta näin:

¹ Yuriko Saiton viitteet a, b ja c vuodelta 2017 ovat kaikki saman e-kirjan eri lukuja.

Eli jos niinku haluais, että sitte vasta on mukavaa, kun talo on valmis, niin ei se vaan niinku jotenki, ei me ainakaan niin ajatella siitä. Että ihan siitä, niinkun minulla oli mukavia haasteita siinä vaihees, ku alotettiin rakentamaan, että miten mä sanon... Miten perustuskivet asetellaan, ku sekään ei oo niinku nykyaikana mitään normaalia tai sellasta peruskauraa, että tehään luonnonkivestä, miten luonnonkiviä halkastaan ja sitte hirsikehikon pystytys, eihän meillä sellasesta niinku vanhan hirsikehikon pystytyksestä ollu kokemusta ja. Niinku tämmösiä ammatillisia niinku oppeja ja hirveen mielenkiintosa oppeja. Ja no sitten tietysti niinkun samalla perehty hirveesti asioihin, miten kylpyhuone kannattaa rakentaa vanhaan hirsikehikkoon, mitä kaikkea. Pintakäsittelyistä puhumattakaan.

Haastattelu 2: Joonas

Aiemmin kerroin, kuinka talojen menneen estetiikan säilyttäminen oli asukkaille merkittävää. Siihen liittyi oleellisesti myös aktiivisen toiminnan ja valinnan näkökulma. Kaikkien kolmen talon kertomukset paljastivat toimintaprosessin, jota voidaan kutsua esteettiseksi toiminnaksi. Kertomuksista piirtyy kodin tekemiseen tähtäävä toimintatapa, jossa asukas ensin kuulostelee ja tutkii talon ilmapiiriä ja estetiikkaa. Asukkaat tutkivat taloa purkamisen, pystyttämisen ja remontoinnin yhteydessä ja löysivät viitteitä siitä, millainen talo on joskus ollut. Löydetyt viitteet olivat esimerkiksi jälkiä vanhoista sabluunamaalauksista hirsien pinnoilla, käytetyistä väreistä ja maaleista sekä oviaukkojen sijainneista ja korkeuksista. Asukkaat lukivat näitä talon merkkejä, joista inspiroiduttiin. Ne herättivät halun tehdä esteettisestä lopputuloksesta mahdollisimman samanlainen kuin alkuperäinen. Inspiroituminen johti toimintaan, jolloin joko alettiin etsiä ja haalia vastaavia rakennusosia ja esineitä tai alettiin itse tehdä, usein myös opeteltiin jokin uusi taito. Kaikkien talojen asukkaat olivat muun muassa alkaneet valmistaa itse maaleja, kuten puna- ja keltamultaa, öljymaalia, munatemperaa tai liitumaalia. Reseptejä oli selvitelty, sovellettu ja keksitty itse.

C. Thi Nguyenin mukaan oman toimintamme esteettisyys on luonnollinen osa elämäämme. Hänen käyttämänsä termi "process aesthetics" voisi kääntyä suomeksi esteettiseksi prosessiksi. Prosessi on hänen mukaansa sanana kuvaavampi kuin toiminta, koska se sisältää toiminnan henkiset ja fyysiset elementit. Näitä voivat olla esimerkiksi kaikki tekemisen taustalla vaikuttava aiemmin hankittu tieto, aiemmin hankitut taidot, toiveet ja odotukset lopputuloksesta. (Nguyen, 2020, 1.) Termi kuvaa hyvin sitä esteettisten toimintojen sarjaa, josta kodin remontti muodostuu. Niitä tapahtumia ja valintoja, jotka ovat tuoneet nykyiseen pisteeseen prosessissa ja laajemmin elämässä sen kaiken keskelle taloa remontoidessa. Kotien estetiikassa näkyi ja tuntui touhuten elämisen tapa, jossa estetiikka, talon historian tutkiminen ja vaaliminen sekä itse tekeminen ja uuden opettelu kulkivat käsi kädessä. Parhaimmillaan esteettinen toiminta johti asukkaan innostavalle tutkimusmatkalle,

joka lähti liikkeelle vanhojen merkkien löytämisestä, johti inspiroitumiseen ja ihastumiseen. Seuraavaksi tutkittiin, kuinka saman voisi tehdä itse vanhan ajan menetelmin. Tavoitteena oli luoda oman, mutta myös vanhan pohjalaistalon näköinen tunnelma, joka on itse tehty ja ajaton. Tässä kiteytyi mielestäni hyvin esteettinen toiminta.

-- se [sablunamaalauskuvio pinkopahvissa] on luultavasti sitten ollu niinku on nähty pieniä värimerkkejä, et se on ollu tossa huoneessa tossa tupakamarissa ja sitte myöski toi porstuakamari nii siin on ollu tosi hienoja värejä kanssa jostain ihan pikkuisista [löydetyistä merkeistä tulkittu]. Ne on ollu tosi niiku villedä ja värikkäitä mitä on käytetty. Nii me ollaan aateltu, että sitte sitä sabluunamallimaalauksia käyttäis ehkä myöhemmin tuolla salissa, et sit tekis siitä semmosen sabluunan ja sitte tota leikkais ja maalais. Et ehkä just se entisajan semmonen, että voi itse tehdä kaunista niin on miellyttänyt --.

Haastattelu 3: Anu

Ja tosi vanhoja öö niinku semmosia pieniä jälkiä löydettiin esimerkiks todella hape-roista sapluunamaalauksista niinku hirsien pinnoilta, että päästiin vähän jäljille, että mitä täällä on ollu aikojen saatossa. Sit täs oli niinku sen sapluunamaalauksen päällä oli sit sellanen roiskemaalauksia ja sit tämmönen rintapaneeli, jossa oli vahva semmonen ooteraus, et niistä semmosia palasia oli näissä hirsissä, et vähän päästiin niinku jyvälle, et mitä täällä on ollu. Ja sitä samaa ollaan vähän tänne, tähän on tarkoitus esimerkiks tehdä sapluunamaalaus tähän lumppupaperoinnin päälle.

Haastattelu 2: Maria

Lumppupaperoitu seinä ja munatemperalla tehty sablunamaalaus B-talossa. Kuvaaja: Auni Tuovinen.

C-talon Viljo kertoi, kuinka oli löytänyt vintiltä talon vanhan sähkösopimuksen vuodelta 1925 sekä alkuperäiset keraamiset sähköjohdonkiinnitystapit. Useilla pienillä yksityiskohdilla tuntui olevan talossa tarina, joka kytkeytyi nykyisten asukkaiden elämään juuri sen löytämisen ja sen parissa touhuamisen kautta. Asukkaita itseäänkin huvitti, kuinka paljon aikaa oli tullut käytettyä pienten yksityiskohtien parissa. Näin niistä kuitenkin oli tullut merkityksellisiä prosessinomaisen esteettisen toiminnan kautta.

V: -- Ja tässä katossa on nyt tapsit nuo alkuperäisiä johdonkiinnitystappeja. Että ne oli siellä tallella vintillä. Mitään ei oo heitetty pois [osoittaa tuvan katossa olevaa johdonkiinnitystä].

Haastattelija: Oho wau, ihan mahtavaa.

A: Niitäkin on pesty ja..

V: Niitäkin on pesty ja rasvattu, siis talon siirtäminen on..

A: Siis 80 prosenttisesti se on niinkun peen rapsuttamista.

V: Kyllä, vuosikymmenten shaissen pois ottamista kaiken maailman pinnoilta.

A: Joo siis sitä on vaan tehty niinkun... Joo.

V: Joo on se välillä niinku että hohhoijaa, mitä sitä viittii tehä elämässään. Mutta toisaalta on aika kivaa kun ne on tuossa noin.

A: Ehkä mun mielestä se rautanaulojen, se sun kaikki niinkun..

V: Niin alkuperäisiä nauloja on myös käytetty. Ei kaikkia nauloja. Mitkä on irti lähteny, niinku takonaulat.

Haastattelija: Juu, ootte keränny talteen sillon?

V: Joo kyllä. Niitä minä oon täällä marraskuun pimeinä hetkinä rataiskon pätkää vasten, kun ei oo alasinta, sitä vasten naputellu suoriksi. Hohhoi.

A: Oli sen mun mielestä vähän hohhoijaa, et mä en ehkä ite...

V: Joo mä oon ehkä meistä se enemmän rasittavuuksiin asti pedantti jossain tämmöissä. Jos se on alkuperäinen niin on tämä, että pitää käyttää.

Haastattelu 3: Anu ja Viljo

Uskon, että jos itse olisin ollut haastateltavieni työmaalla rapsuttamassa peetä sähköjohdon kiinnikkeistä, kokemus olisi ollut minulle puhtaasti mekaaninen. Aukkaalle se oli esteettisenä kokemuksena merkityksellinen sen vuoksi, että siihen liittyy henkilökohtainen sitoutuneisuus, halu luoda omaan kotiin omien arvojen mukainen tunnelma, joka tuntuu omalta, itse valitulta ja itse tehdyltä. Toimintaan liittyy tällöin odotus ja palkinto, joka siintää tulevaisuudessa: itselle tehty koti. Kyse ei ole yksittäisestä hetkestä tai halusta ihailla puhtaita kiinnikkeitä käytännöllisesti siivoamisen vuoksi vaan kokonaisuudesta. Kyse on koko prosessista, jossa tehdään itselle paras mahdollinen koti pala palalta säilyttäen todistuskappaleita kodin historiasta.

Asukkaiden kynnys opetella uusia taitoja ja kokeilla niitä omaan taloon oli käynyt ajan myötä matalaksi. Suhde tekemiseen ja kokeilemiseen oli mutkaton. Heistä useampikin mainitsi haastattelujen aikana, että kokonaisuutena talon siirtäminen ja perinnerakentamisen menetelmät eivät ole rakettitiedettä tai ydinfysiikkaa. Talon A Timo kertoi kellaria tehdessään opetelleensa itse rakentamaan muun muassa massiivisavirakenteita, tiiliholvikaaria ja piiluttamaan hirttä. Hän oli asunut pääosan aiemmasta elämästään kerrostalossa eikä omien sanojensa mukaan ollut aiemmin juurikaan tottunut remontoimaan. Jonkin verran hän oli touhunnut sahan ja kirveen kanssa.

Haastattelija: No on täällä aika paljon kaikkee tehty, ilmeisesti ite. Ooksä niinku opetellu tän talon myötä? Tavallaan ku sä sanoit, että ei ollu kauheesti kokemusta etukäteen?

T: Silleen joo. Et ei se oikeesti niinku oo monimutkasta. Siis se on yksinkertast hommaa. Tutkii vaan miten ne on joskus aikoinaan tehneet. Sitte tekee.

Haastattelu 1: Timo

Kaikki haastatteleman asukkaat olivat ihastuneet saveen materiaalina ja sen parissa työskentelystä puhuttiin paljon. B-talossa oli jopa järjestetty savirappauskurssi, jonka yhteydessä asukkaat itsekin pääsivät opettelemaan rappausten työstöä samalla kun tuvan sekä keittiön seinät saivat savipinnat. C-talon asukkaat olivat päätyneet epätavanomaiseen ratkaisuun ja tehneet kylpyhuoneen kaikki seinät ja lattian pinnat savesta. A-talossa puolestaan koko kellarin kylpyhuone oli massiivisavirakenteinen. Tavoitteena oli tehdä mahdollisimman luonnonmukainen kylpyhuone. Epätavanomaisen ratkaisun tekeminen jännitti C-talon asukkaita varsinkin, koska sille ei löytynyt tekijää ja pariskunta päätti toteuttaa visionsa itse saamiensa ohjeiden mukaan. Mallia oli otettu muun muassa Ruotsista, jossa savikylpyhuoneet ovat vanhoissa taloissa yleisempiä. Lattiassa savea on paksummin ja se on lisäksi kyllästetty pellavaöljyllä. Alla on lattialämmitys. Vesipisara jää lattian pintaan killumaan ja sen voi pyyhkiä pois. Seinissä puolestaan savea on ohuemmin, eikä pintaa ole kyllästetty. Vesiroiskeet imeytyvät siihen nopeasti. Tilassa ei ole lainkaan vesieristettä ja peseytyminen tapahtuu suljetussa suihkukaapissa.

Pedanttina henkilönä Joona meni kylpyhuoneen kohdalla niinkin pitkälle, että kaivoi käytettävän saven omasta pellostä. Jälkeenpäin ajateltuna ostotavara olisi ollut helpompaa työstää ja savirappausten tekemisen kanssa saatiin tuskailla pitkään ja hartaasti. Lopputulos on kuitenkin osoittautunut paremmaksi kuin osattiin toivoa. Lempipaikkojaan talossa pohtiessaan hän kertoi:

J: Ja kyllä niin kun tuo kylpyhuone on meiän kummankin lempipaikka, ehkä vielä sun [Anun] enemmän. Mikä on hauskaa, kun siihen jossain vaiheessa kohdistui niin kovat ristiriitaiset tunteet, kun sen eteen on joutunu raatamaan vähän niinku vois sanoa liikaa -- Tuli vähän sellanen, että pitääkö tunkkinne -fiilis, että aaargh tätä jaksaa yhtään enempää tätä kylpyhuonetta. Mutta nyt sitte kun se on valmis, niin on se kyllä niin kun aivan mahtava.

Haastattelu 3: Joona

C-talon savirapatussa kylpyhuoneen seinässä näkyi kirjaimellisesti oma kädenjälki. Kuvaaja: Auni Tuovinen.

Kaikki asukkaat nimesivät tuvan yhdeksi lempipaikakseen kotona. Sitä pidettiin tilana, jossa kulminoituu talon pohjalainen olemus. Siellä näkyi halu vaalia esteettistä alkuperäistä ympäristöä ja lisäksi se on historiallisesti ollut ja oli edelleen toiminnan ja yhteen kokoontumisen paikka. Anu Bessonin mukaan (2020, 126–127) ihmisten lempipaikkoja yhdistävät esteettiset tarjoomat (affordances), miellyttävät aistielämykset sekä mahdollisuus esteettiseen kokemukseen ja se, kuinka paikka mahdollistaa erilaisia toimintoja. Hänen tutkimuksessaan nimetyt lempipaikat sijaitsivat pääasiassa kodin ulkopuolella, ne saattoivat olla luonnonympäristöjä tai sisätiloja. Samat ominaisuudet voidaan kuitenkin yhdistää myös asukkaiden kuvauksiin heidän kotiensa lempipaikoista. Vanhan ja historiallisen vaaliminen loi tunnelmaa ja estetiikkaa, joka on asukkaalle mieleinen. Lisäksi paikoissa näkyi oma kädenjälki ja tehty työ, sekä uudet ideat ja mahdollisuudet.

A-talon tuvan perinteistä sisustusta. Kuvaaja: Auni Tuovinen.

Talon B Joonna ja Maria työskentelevät rakennesuunnittelun parissa ja heidän siirtoprosessinsa poikkesi muista siinä, että hirsikehikko ostettiin valmiiksi purettuna ilman vanhoja rakennusosia. Tämän vuoksi niitä oli hankittu kierrätettynä todella paljon. Esimerkiksi talon sisäovet löytyivät toisesta vanhasta talosta ja niiden hankkimisen jälkeen oli opeteltu myös korjaamaan ovien vanhat lukot. Kokeileva suhtautuminen oman kodin remonttiin näkyi heidän kohdallaan elämäntavassa, jossa asuminen ja työ paikoin yhdistyivät.

M: Et ku tätä tavallaan suunnittelua tehdään työksemme nii sitte tässä ollu ihan hyväki toisaalta, kun tämä ei oo ollu sellanen kohde, että me oltas tultu johonki tosi autenttiseen taloon ja sitte niinku sitä ruettu sillain konservoiden niinku sen kanssa pelaamaan, et täs on sitte pikkasen päässy koittamaan niinku erilaisia työtapoja ja menetelmiä. Ja tota, se on ollu ihan hyväki saada sellasta oman käden tuntumaa siihen, että mitä se on, ku tehdään savirappausta ja voiko sitä nyt kaikille suositella.

J: Niin ja siis ihan vaikka siitä lähtien, et erilaisia maaleja. Et montaa mielipidettä on esimerkiks pellavaöljymaaleista, et miten niitä maalataan ja kuinka ja niinku ihan niistä lähtien siis nimenomaan hengittävistä maaleista, et miten niitä, on paljon helpompi asiakkaalle kertoa, kun on ite maalannu, kun että sanoo vaan, että lue ohjeista.

M: Mmm. Et täällä ollaan sitte aika paljo koitettu kaikkea munatempuraa, no ovet maalattu ku ne on ensin kuorittu monen maalikerroksen alta pois ja sit sieltä tommonen punertava sävy paljastu nii sitte siihen päälle koitettiin sitte munatempuraa ja näin.

Haastattelu 2: Maria ja Joonas

A-talon Timon elämään talo oli tuonut paljon muutakin kuin suoraan taloon liittyvää uutta toimintaa. Puolison kanssa talossa oli järjestetty perinnekurssitoimintaa, kuten ruisleipä- ja kehruukursseja, talolla on ollut myös itsepoiminta-mansikkatila ke-säkahviloineen. Projektit ovat levinneet myös oman pihapiirin ulkopuolelle.

Tämäkin talo on kesken edelleen ja osasy sity on, että homma on lähteny lapasesta, että on tehty paljon muuta asiaan liittyvää sitten, kuten noita ulkorakennuksia sen pihapiirin saamiseksi ja nyt kaks vuotta [talon siirtopaikkakunnalla], sata metriä siitä mistä nää hirret on, siinä mä korjaan paikallaan taloa.

Haastattelu 1: Timo

Talo, johon Timo viittaa on 700-neliöinen vanha pohjalaistalo, johon hän suunnittelee esimerkiksi kahvilaa sekä kokous- ja näyttelytiloja. Lisäksi hän on mukana perinneky-lähankkeessa, jonka myötä kotitalon ympäristöön rakentuisi enemmänkin siirrettyjä vanhoja taloja. Voidaan siis varmuudella sanoa, että pohjalaistalosta oli sen parissa toimimisen myötä tullut laajemminkin elämää määrittävä tekijä.

Pauline von Bonsdorff pohtii esteettistä toimintaa arkisten toimintojen kautta. Tällöin henkilökohtainen panos ja sitoutuminen toimintaan on merkityksellistä. Tämä näkyy sten, että toiminta ei synnytä samanlaista tyydytystä, jos sen teettää ulkopuolisella palkatulla henkilöllä. Hän vertaa esteettistä toimintaa sen vuoksi taidemaalarin tai puutarhurin työhön. Toiminta ja siitä nauttiminen on hänen mukaansa lähempänä taiteellisen toimijan kokemusta kuin taiteesta ulkoisesti nauttivan, esimerkiksi taideteosta katsovan henkilön tai kukkakaupan asiakkaan kokemusta. (von Bonsdorff, 2020, 12.)

Yuriko Saito tarkastelee esimerkinomaisesti pyykkihuoltoa esteettisenä toimintana. Pyykki on hyvä esimerkki arkisesta toiminnasta, jota ei perinteisesti yhdistetä estetiikkaan. Saito kuvailee sitä, kuinka pyykinpesu on itse asiassa prosessi, joka muodostuu monista aistiperustaisista vaiheista. Alkuun likapyykki lajitellaan värin mukaan, varmistetaan, että samaan koneelliseen ei sekoiteta materiaaleja, joita ei voi pestä yhdessä, jotta pyykki ei värjäynty. Erilaiselle pyykille valitaan sopiva pesuohjelma ja lämpötila ja osa pyykistä, kuten paksut farkut käännetään nurinpäin. Pesun jälkeen pyykki ripustetaan, mahdollisesti mankeloidaan tai silitetään, jotta se ei rypistyisi. Lopulta puhdas pyykki viikataan kaappiin tai ripustetaan henkariin. Toiset haluavat pyykkiinsä huuhteluaineen tuoksun, jotkut suosivat ulkoilmassa kuivaamista silloin kun se on mahdollista. Miksi kaikki tämä vaiva nähdään? Vaatteen perimmäinen tarkoitus on peittää alaston ihmiskeho. Se toimii tarkoituksessaan käytännöllisesti ja hygieenisesti, vaikka siinä olisi tahra tai se olisi rypyyinen. Vaatteen toinen tarkoitus onkin antaa käyttäjästään ulospäin halutunlainen kuva ja saada pukeutuja tuntemaan itsensä tietynlaiseksi. Kokonaisuudessa korostuukin siis vaatteen ulkonäkö, tuntu ja tuoksu sen perimmäisen tarkoituksen lisäksi. (Saito, 2017 c, 5-6.)

Arkisena ja pakollisena toimintona pyykkihuoltoa voidaan verrata remontointiin ja kodin laittamiseen. Samanlainen prosessinomainen esteettinen tehtävä on vaikkapa seinän maalaaminen. Perimmäinen syy sille voisi olla seinäpinnan suojaaminen ja värittäminen, mutta todellisuudessa siihen liittyy paljon muutakin. Aukkaat kertoivat tarkoin oikeanlaisten materiaalien ja työvälineiden valinnasta, perehtymisestä aikakaudelle tyypillisiin työskentelytapoihin ja tyyliin sekä värikokeiluista ja tunnelmasta, jota toiminnalla tavoiteltiin. Kodin remontti on sarja tällaisia toimintoja, joka tähtää yhtä lailla itselle kodikkaaseen kokonaisuuteen, jossa olennaisessa osassa on teknisten ominaisuuksien lisäksi aistiperustaiset ominaisuudet, kuten ulkonäkö, tuntu, tuoksu ja akustiikka. Esteettinen arkinen toiminta rakentaa sellaista kotia, joka halutaan tehdä ensisijaisesti itselle. Ei voida silti sivuuttaa sitä seikkaa, että esteettinen toiminta tapahtuu myös muiden katsetta varten, oli kyse pyykkihuollosta tai kodin remontoinnista. Sillä on sosiaalinen luonne, joka näkyy siinä, kuinka sitä tehdään muiden, esimerkiksi perheen puolesta ja samalla itsen ja muiden katsottavaksi. Saiton mukaan (2017 c, 12) sosiaalisen normin täyttäminen esteettisellä toiminnalla merkitsee ennen kaikkea sitä, että haluamme antaa ulospäin, jos emme aina miellyttävää, niin emme ainakaan epämiellyttävää kuvaa itsestämme.

Von Bonsdorffin mukaan esteettinen toiminta on sellaista, jossa ihminen muokkaa maailmaansa esteettisellä näkökulmalla. Toiminnan täytyy kuitenkin olla

jollain lailla henkilökohtainen osa henkilön elämää. Esteettisessä toiminnassa täyttyy neljä kriteeriä. Ensinnäkin esteettiset ominaisuudet liittyvät itse toimintaan, joka on toistuvaa. Toistuvuus mahdollistaa erilaiset variaatiot ja lopputulokset, jolloin toiminta saattaa myös epäonnistua tai olla erilaista kuin alun perin oli suunniteltu. Toiseksi esteettiseen toimintaan liittyy olemassa olevien asioiden tai tilanteiden muokkaamista. Toiminta voi olla immateriaalistakin, kuten lapsen leikki tai tanssi, tai puhtaasti aineellista kuten maalaaminen. Todellisuuden muokkaaminen on kuitenkin tärkeä osa toiminnasta saatua iloa. Kolmanneksi esteettinen toiminta on subjektiivista. Siinä korostuvat keholliset seikat, kuten tunnut, rytmit, tekemisen intensiteetti, jota kuvataan usein myös flow-tilaksi. Neljänneksi esteettinen toiminta voi olla keino muuttaa itseä ja maailmaa ja löytää uusia aistiperustaisia yhteyksiä ympäriltään. Se voi olla henkilökohtaista kehittymistä, todellisuuspakoa tai jopa pakonomaista toimintaa. (von Bonsdorff, 2020, 3 & 7.)

Päätelen, että asukkaiden touhuava elämäntapa ei ollut pakon sanelemaa. Elämäntapa oli valittu ja siitä oli matkan varrella innostuttu entistä enemmän, se oli vienyt mukanaan ja lähtenyt jopa Timon sanoin lapasesta. Esteettinen toiminta, uuden opettelu ja itse tekeminen oli syventänyt talon merkitystä asukkailleen. Syntyi vaikutelma, että koska talon siirtoprojekti oli niin mittava, se oli tuonut asukkaiden elämään paljon muutakin uutta kuin vain kodin. Kaikkien siirron yhteydessä tekemiä remontteja leimasi se, että työtä oli tehty ja tehtiin edelleen todella paljon itse. Tekemisen ja touhuamisen tasolla oli innostuttu monista asioista, mutta kyse ei selvästikään ollut pelkästään siitä, että haluttiin lopputuloksesta tietynlainen. Silloin olisi usein voitu palkata ammattilainen tekemään työ. Asukkaiden puheista nousi esiin arvostus itse tekemistä ja omaa kokeilevaa oppimisprosessia kohtaan. C-talon Anulle koko talonsiirtoprosessi näytti sen, kuinka valtava työmäärä piiloutuu näkymättömiin: *”Että sillä pinnalla on niin suuri iso merkitys, mutta se kuitenkin siinä prosessissa se on niin pieni, et kun sitä tehdään”*. Ajattelen, että tekeminen oli esteettisenä toimintana tärkeässä roolissa asumisessa, sillä se rakensi uutta, juuri itselle sopivaa elämänpiiriä, jossa ei vain näkynyt, vaan tuntui oma kädenjälki.

3.5 Kodin hiljaista estetiikkaa

Hiljaisella estetiikalla tarkoitetaan sitä, millaisena ympäristö näyttäytyy meille. Se on jotain tiedostamisen rajamailla esiintyvää, mutta silti eri tavoin aistittavaa. Hiljaiseen estetiikkaan liittyy keskeisenä osana tunnelma, joka syntyy esimerkiksi tilan aistittavista ja tiedollisista elementeistä. Se sisältää ulko- ja sisätiloissa ihmisen tuottamia sekä luonnon elementtejä. (von Bonsdorff, 2007, 76.) Tunnelmaan

vaikuttavat vahvasti ne paikan ominaisuudet jotka antavat sille muodon. Näitä ovat visuaaliset ominaisuudet kuten erilaiset näkymät, pinnat ja muodot, mutta myös aistittavat ominaisuudet kuten tuoksut, äänet, valot ja varjot. (Forss, 2007, 79.)

Tunnelma -termiä on käytetty 1700-luvulta alkaen kuvaamaan tilojen olemusta tai "auraa". Se on esteettisenä ja filosofisena käsitteenä verrattain nuori. Forss mukailee muun muassa Nordbers-Schulzia kirjoittaessaan, että tunnelma merkitsee jonkinlaista fyysisen paikan luonnetta. Fenomenologisesta näkökulmasta tunnelma voidaan käsittää myös affektiivisena eli tunteisiin vaikuttavana asiana. Genius Loci ja tunnelma ovat samankaltaisia ilmiöitä, jotka kuvaavat paikan erityislaatuista identiteettiä ja luonnetta. Tunnelma on häilyvämpi ja alttiimpi muuttumaan. Tunnelmaa voidaan aktiivisesti muuttaa ja se voi muuttua silmänräpäyksessä. Genius loci on tilan pysyvämpää identiteettiä kuvaava sana. Siinä yhdistyvät tilalliset aistittavat elementit, historiallinen ulottuvuus, kollektiivinen muisti, sosiaalinen ulottuvuus, mielikuva ja ajallinen syvyys. Sitä ei voida suunnitellusti tuottaa, toisin kuin tunnelmaa. (Forss, 2007, 111 & 125.) Osuva konkreettinen kuvaus Genius locista on B-talon Marian aiempi lausahdus, jossa hän pohtii talon olemuksen syvällistä tuntemista ja sitä kuinka vahvasti talonpoikaista taloa ei sovi muuttaa herraskartanoksi, koska se ei sellaiseksi luonnostaan taivu.

Böhmen mukaan tunnelma on ensimmäinen meihin tilassa vaikuttava asia. Se ei kuitenkaan vain "ole" ilman osallistujaa tai kokijaa. Subjekti, kuten ihminen ottaa siihen osaa olemalla läsnä tilassa. Kyse ei ole vain havainnoimisesta vaan nimenomaan siitä, että ihmisen toiminta vaikuttaa tunnelmaan ja muuttaa sitä. Esimerkkinä tästä voidaan ajatella koulun liikuntasaliasalia, joka tuntuu erilaiselta kevätjuhlista ja liikuntatunnilla. Tätä on paikan sosiaalinen ulottuvuus. Tunnelmaa voidaan muokata päämäärätietoisesti ja Böhmen mukaan tähän vaikuttaa erityisesti arkkitehtuuri, värit, muodot ja pinnat. (Forss, 2007, 113.) Tämä näkyy hyvin siinä, kuinka asukkaat kertoivat pohjalaistalolle ominaisen tunnelman odotuksen syntyvän jo ennen kuin taloon astuu sisään, paikkoihin matkatessa. Maalaismaiseman halki ajaminen ja talojen kaukaa tunnistettava olemus virittivät odotuksen siitä, millaista niissä on. C-talon asukkaat pohtivat, kuinka pohjalaistalon omaleimaiset ulkopiirteet liittyvät vahvasti talon tunnelmaan. Alkuperäisen mukaiset ikkunat, ovet, kuistit ja väritys luovat odotuksen talonpoikaisesta tunnelmasta myös sisätiloissa. Sitä oli haluttu vaa- lia vahvistamalla pohjalaistalolle ominaisia piirteitä sisällä ja ulkona. B-talon Maria kertoi, kuinka pohjalaistalot herättivät heti huomion heidän muuttaessaan Etelä-Pohjanmaalle:

-- Niin pohjalaistalot oli meille aika vieras juttu, mutta ku me muutettiin tänne, niin jotenki ehkä just niiden Varsinais-Suomen kaupunkitalojen jälkeen nää jotenki, nää oli niinku niin omaleimaisia, että meille tuli sellanen että mitä taloja nää on. Kierrettiin paljon museota ja ihailtiin näitä ja ajettiin tuolla maaseudulla ja katottiin, että on kyllä upeita taloja. Et tavallaan niinku siit lähti se tutustuminen, että minkälaisii nää on ja. Ja niinku ihastuttiin kyllä niinku tosissaan, että näis on jotain niin juurevaa ja sellasta omanlaista.

Haastattelu 2: Maria

Tunnelma koetaan von Bonsdorffin mukaan sanojen välissä, ennen ja jälkeen sen mitä on konkreettisesti kerrottu. Siitä ei koskaan saada niin tiukkaa otetta, että sen voisi toiselle sanallisesti ja täydellisesti välittää. Tunnelma ennen kaikkea koetaan. (von Bonsdorff, 1998, 144–145.) Asukkaat olivatkin vähäsanaisia kuvaaillessaan kodin tunnelmaa, kun siitä erikseen kysyin. Sama pohtiva hiljaisuus oli vastassa, kun kysyin, millainen paikka koti on asua. Vastaukset olivat usein kuvailevia, mutta lyhyitä, kuten kotoisa, lämmin tai juuri meille sopiva. Tutussa itse rakennetussa paikassa tunnelmaan vaikuttavat ympäristön elementit ovat ehkä osin paenneet asukkaan havaintopiiristä, sillä vallitseviin olosuhteisiin on totuttu. Moni voi varmaan samaistua esimerkiksi siihen, kuinka hankalaa omalle kodille ominaista tuoksua on tunnistaa, vaikka kyläillessä muiden kotona sen havaitsee heti sisään astuessa. Taloissa, joissa vierailin, sisätilojen omanlaistaan tunnelmaa loivat muun muassa vanhat pinnat, kuten puun ja savirappausten tuntu ja niiden vaikutus tilan akustiikkaan. Toisaalta vanhalle talolle ominainen tunnelma syntyy myös koskemalla, katsomalla ja haistamalla. Ulkoa sisälle kurottava luonto ja valo vaikuttavat tilan tuntuun. Itse ulkopuolisena haastateltavien koteihin astuessani huomioni kiinnittyi heti alkuun vanhoihin pintoihin ja suuriin, korkeisiin huoneisiin. Luonnonmateriaalit tekivät suurista hallimaisista tiloista akustiikaltaan rauhallisia. Erilaisia kuluneita pintoja teki mieli koskea ja tarkastella lähempää. Kotien yksityiskohdat ja rauhallinen tunnelma kutsuivat oleskelemaan.

Vanhaa hirsiseinää ja uutta savirappausta B-talossa. Kuvaaja: Auni Tuovinen.

Kaikki haastateltavat kuvailivat kotiensa tunnelmaa rauhalliseksi. B-talon Maria ja Joonna pohtivat, että kotona vallitsee jonkinlainen tunne siitä, että aika on pysähtynyt. Tilan ja avaruuden lisäksi siihen vaikuttaa akustiikka, joka pehmentää lapsiperheen äänimaailmaa. Juuri kova akustiikka oli yksi asia, joka oli vaivannut pariskuntaa edellisessä kodissa. Nyt siihen verrattuna äänimaailman koettiin olevan kodikkaampi, miellyttävämpi ja rauhallisempi. Kodista haluttiin tehdä värikäs, elämänmakuisen näköinen ja sellainen, jossa ei tarvitsisi varoa paikkojen kolhimista, mikä sekin sopi vanhoille pinnoille. Kodista oli tullut juuri sellainen, josta oli haaveiltu. Joonna tapaili kodin tunnelmaa näin :

Sitä on aika vaikee niinku kuvailla siis, kun astuu sisään niin ehkä sen niinku, no moni ihminen on vieras sanonu, et tota tääl on semmonen niinku positiivisessa mielessä unettava fiilis ja se ei kuulemma isäntäväestä johdu, en tiedä uskoisko vaiko eikö, mutta kuulemma näin. Ja no kyllä, se on vähän tottaki, et jos on joskus tilanne, et tuossa kattoo kohti kattoo maaten sohvalle ja on hiljasta niin siinä sen jotenki tuntee vaan.

Haastattelu 2: Joonna

Juhani Pallasmaan mukaan (2006, 248) arkkitehtuurielämyksessä aika, tila ja aine yhdistyvät. Tämmöisessä tilassa aika pysähtyy, valon olemus aineellistuu ja tilaa hallitsee hiljaisuus. Paikan eläminen saa ihmisen samaistumaan paikkaan ja kokemus kääntyy itseen. Tilan kokeminen onkin minän kokemusta pohjimmillaan, se koskettaa jotain syvää ja tuttua. Hän ehdottaa, että arkkitehtuurielämykseen liittyvä hiljaisuus kenties johtuu siitä, että kuuntelemme niin intensiivisesti itseämme.

Pohjalaistalon kotoisaa tunnelmaa C-talossa. Kuvaaja: Auni Tuovinen.

Talon äänimaailmaan olivat kiinnittäneet huomiota myös C-talon Anu ja Viljo. Kaikenlaiset hurinaa pitävät laitteet oli siksi tietoisesti haluttu rajata pois asuintiloista. Viljon sanoin tavoitteena oli, että *"kärpäsen surinaa vain kuuluu"*. Kaikkien asukkaiden kohdalla pohjalaistalon rauhalliseksi ja omaleimaiseksi koettu tunnelma kulminoitui nimenomaan talon tupaan. Tupa oli myös se huone, jossa oli haluttu erityisen tarkasti

vaalia vanhan ajan – tai C-talon Viljon mukaan pohjalaista – tunnelmaa. B- ja C-talossa myös lapset viihtyivät tuvassa ja korkoossängyn mainittiin olevan myös lapsille tärkeä paikka levolle ja leikeille. Siinä nukuttiin toisinaan mieluummin kuin omassa sängyssä.

A-talon Timo pohti kotinsa olemusta tilan ja tunnelman kautta. Tavallaan abstraktia asiaa oli vaikea sanoittaa, mutta hän totesi, että suuret huoneet ja vanhat pinnat tuovat omanlaistaan rauhaista tunnelmaa, johon myös talossa vierailijat kiinnittivät huomiota alusta asti jo silloin kun remontti oli asuintiloissa kesken. Vanhan pohjalaistalon tunnelma oli hänen mukaansa ainutalaatuinen, omalaatuinen ja varmasti erilainen kuin ”pakettimuovilaminaattihässäkässä”. Hän sanoitti pohjalaistalon ajatonta tunnelmaa näin:

Tähän on iso talo, jollon se luo niinkun omansa. On tilaa, toisaalta tyhjällä tilalla on taipumus täytyy kaikenlaisella roinalla, joka ei oo pohjalaistalon ominaisuus vaan se on yleensä luonnon laki, että niin käy. Sitten mulla on sellanen aavistus tai ajatus, että itäisemmillä maalla puhutaan feng shuista ja siellä on varmaan mietitty miten nää pitää tehdä. Mä oon ihan varma, että tämäntyppisissä taloissa on mietitty samoja asioita, vaikka siit ei sellasta nimitystä käytetäkään.

Haastattelu 1: Timo

Forssin mukaan olennaisimmaksi tunnelmaan vaikuttavaksi tekijäksi nousee valo, joka voi muuttaa paikan olemuksen kerralla. Se mahdollistaa värien näkemisen, heijastukset ja varjot. (Forss, 2007, 116.) Valon olemus kotona linkittyi asukkaiden tarinoissa vahvasti myös luonnonläheiseen elämään, josta oli haaveiltu. Talon asemoitumista suhteessa päivänkiertoon oli mietitty tarkoin. Pohjalaistalolle on tyypillistä suuri ikkunoiden määrä ympäri taloa. Päivän ja vuoden kiertoa kuvailtiin seurattavan kodin sisäpinnoilta. Kodeissa luonto tuli sisään ikkunasta muutenkin kuin avautuvan näkymän myötä. Valoa kuvaillessaan asukkaat kertoivat siitä, kuinka tärkeänä pitivät vanhan ikkunalasin raidoittamaa heijastusta verrattuna uuteen ja sileään ikkunalasiin. Luonnonläheisyys oli tärkeä osa asumista myös sen kautta, miten luonto oli osa sisätilojen tunnelmaa.

-- muutenki tää niinku auringon kiertokulku on tässä meiän tontilla sellanen, että meillä siis kesällä vielä yhdentoista jälkeen paistaa aurinko tänne, siis niinkun on aika uskomattomia tunnelmia aina sen auringon kiertokulun mukaan heijastuu tänne vanhoille pinnoille, huonekalujen pinnoille ja muihin rakennusosiin. Se on jännä et siihen ei niinku kyllästy, et se aina jotenki puhuttelee tavallaan. Sitä kattoo että vähänkö mahtava aurinko tuohon lautaskaappiin heijastuu, että niinku ainaki itelle se on se monen niinku, et siihen ei jotenki kyllästy, et aina pysähtyy kattoo, et hei mahtava, nyt toi aurinko paistaa noin. –

Haastattelu 2: Maria

Marian puoliso Joonna pohti, että ympäristö ja koko piha puutarhoineen ja piharakennuksineen vaikuttaa osaltaan kodin tunnelmaan valtavasti. Hänen yksi suosikkipaikoistaan kotona oli talon ulkoportaalla, jossa istuskellen pimeällä saattoi ihailla tähtitaivasta. Hän pohti, että kodin tunnelma ei olisi sama, jos se olisi siirretty tiiviisti rakennettuun taajamaan kerrostalojen viereen. C-talon asukkaat puhuivat niin ikään siitä, kuinka tärkeä osa tunnelmaa on se, että talo istuu uudelle paikalleen niin hyvin. Anu kuvaili kodin tunnelmaa näin :

Et semmonen niinku luonnollinen olo mullaki on, vaik tää on täs niinku uudella paikalla ja sit kun täs on ollu ja miten aurinko menee, miten päivä menee, niin se on tuntunu silleen tosi luonnolliselta, et miten jotenkin luonto ja valo tulee sillä tavalla ihanasti läpi täällä niin se on tosi kivaa monesta suunnasta, ja näkyy erilaisia maisemia. Niin se antaa semmosen oman tunnelmansa.

Haastattelu 3: Anu

Suomen kielessä puhutaan usein tunnelman luomisesta eikä niinkään tekemisestä. Näin syntyy helposti mielikuva suunnittelemattomasta toiminnasta, joka osuu maaliinsa osittain puolivahingossa. Haastateltavat kuitenkin puhuivat kotiensa tunnelman yhteydessä paljon tekemistään sisustusvalinnoista. Valintoja ohjasi historian vaaliminen ja vanhan säilyttäminen sekä esteettinen toiminta. Näin koteihin syntyi tunnelma, jota asukkaat ovat kertomustensa mukaan tietoisesti rakentaneet. Talojen pohjalaistalolle ominainen tunnelma oli harkiten ja aktiivisella toiminnalla tehtyä ja palautettua, ei vahingossa syntynyttä.

Asukkaiden oli selvästi helpompi kuvailla kotiensa tunnelmaa toiminnan ja tekemisen kuin sen tunnun kautta. Esimerkiksi savipinnoista kertoessaan haastateltavat puhuivat enimmäkseen omasta toiminnastaan ja materiaalin teknisistä ominaisuuksista. He kertoivat, millaista oli ollut opetella tekemään rappauksia itse tai miten savi oli nostettu viereiseltä pellolta ja kuinka rakennusvalvojalle joutui selittämään ratkaisua tai kuinka savi ylipäättään toimii materiaalina kosteassa tilassa. Itselleni talon remontin toimintaan sitoutumattomana henkilönä materiaalit välittyivät ensisijaisesti niiden tunnun kautta. Kuinka miellyttävää oli esimerkiksi astua kylpyhuoneeseen, kun hirsitalon pehmeä akustiikka ei juuri muuttunut. Luonnonmateriaali toi yllättävän lämpimän tuulahduksen ja tunnun tilaan, joka on usein peitetty lasitetuilla keraamisilla kaakeleilla ja on näin kaikuisa ja erituntuinen kuin viereinen hirsiseinäinen ja puulattiainen huone. Asukkaiden kertomuksissa tilassa puolestaan tuntui oma kädenjälki ja oma oppimisprosessi.

Tunnelman aistiminen jää ainakin osittain tiedostamattomalle tasolle ja siihen vaikuttavat yksilölliset tekijät. C-talon Viljo ja Anu iloitsivat siitä, että talossa oli onnistuttu säilyttämään perinteinen ja autenttinen tuntu. Koti ylitti kaikki odotukset.

Anu kertoi, että talon tunnelma oli muuttunut kovasti siitä, millainen se oli ennen siirtoa. Talo oli ollut täynnä tavaraa, vuosien saatossa syntyneitä remonttien kerroksia ja hajuja. Tunnelma oli surumielinen. Kun talo siirrettiin, vanhasta oli haluttu mukaan runko ja vanhat rakennusosot, mutta oman kodin tunnelma uudella paikalla oli tietoisesti uudestaan tehty. Talo ei enää tuntunut samalta kuin vanhalla paikallaan, mutta silti se tuntui odotusten mukaiselta pohjalaistalolta. Anu ja Viljo olivat vasta muuttaneet taloon, joten heille ero oli kenties vielä helpommin havaittavissa kuin paikoissa, joissa oli asuttu pidempään.

Tää on niinku tosi jännää, ku meil on uus talo, mut meil on vanha talo. Se on jännä yhdistelmä.

Haastattelu 3: Anu

Tätä uuden ja vanhan ristiriitaa voidaan tarkastella Theseuksen korvausparadoksin kautta. Sen avulla pohditaan filosofista kysymystä, onko kohde, jonka alkuperäiset osat on vaihdettu uusiin edelleen identiteetiltään alkuperäisen kohteen mukainen. Alkuperäinen ongelmanasettelu on lähtöisin kreikkalaisen Plutarkhoksen (75 jaa.) ajatusleikistä, jonka mukaan laiva lähtee satamasta, mutta matkan aikana sen kaikki osat vaihdetaan uusiin. Onko kotisatamaan palaava laiva edelleen sama kuin sieltä lähtenyt? Asetelmaa on pohdittu esimerkiksi sodassa vaurioituneiden ympäristöjen autenttisuuden kohdalla, mutta se soveltuu hyvin myös suomalaiseen rakennusperintöön ja hirsirakentamiseen. Puisia rakennusosia on nimittäin väistämättä vaihdettava ajan saatossa. Aristoteleen *Metafysiikassa* ongelmaa ratkotaan neljän syyn kautta: materiaalinen syy eli rakennusaine, formaali syy eli kohteen muoto tai suunnitelma, päämääräsyy eli käyttötarkoitus sekä aikaansaava syy eli valmistustekniikka. Aristoteles päätyi tulkintaan, jossa identiteetin ollessa kyseessä painottuu formaali syy. Toisin sanoen, kohde voi olla autenttinen, mikäli sen alkuperäinen muoto tai suunnitelma ei muutu, vaikka materiaali korvautuisikin. (Aarrevaara & Rönkkö, 2015, 14.)

Anun huomio kuvaa hyvin siirretyn vanhan talon paradoksaalista luonnetta. Ajan saatossa vanha talo kuitenkin jälleen asettuu uudelle paikalleen ja merkit sen siirtymisestä alkavat hälvetä, sen uudet osat lakkaavat jossain vaiheessa olemasta uusia. Talo on siirron jälkeen ikään kuin hetken aikaa jälleen uusi, kunnes muuttuu taas pikkuhiljaa vanhaksi. Mikäli sen muoto ja tyylipiirteet on vaivalla säilytetty, voidaan sitä hyvällä omallatunnolla edelleen pitää vanhana pohjalaistalona. Pohjalaistalon identiteettiin suorastaan kuuluu sen säännöllinen osittainen uusiutuminen. Siten pohjalaistalo on toiminut satojen vuosien ajan.

A-talossa tehdään etätöitä nykyajan tyyliin. Kuvaaja : Auni Tuovinen.

Osassa kodeista eleltiin edelleen osittain remontin keskellä. Kotien historiallinen ilme ei myöskään ollut täysin aukoton, vaan niissä eleltiin 2020-luvun elämää ja se myös näkyi. Viitteitä 2000-luvusta oli usein jonkin verran pyritty piilottamaan ja integroimaan, mutta vanhan keittiönkaapin ollessa avoinna paljastuivat nykyaikaiset kodinkoneet ja tavallisen arkielämän jäljet. Jotenkin samaistuttava arkisuus teki taloista kotoisia, vaikka se rikkoikin mielikuvaa eheästä historiallisesta kodista. Eletyn elämän jäljet, ihmisistä kertovat viestit ympäristössä loivat tilaan lämpöä, kutsuvuutta ja inhimillisyyttä. Nämä arkiset jäljet loivat hiljaista estetiikkaa, jonka jokainen kokija voi jollain lailla tunnistaa, se puolestaan loi samaistuttavuutta ja tuttuutta. Von Bonsdorffin mukaan hiljainen estetiikka voi olla kaunista tai rumaa ja se myös vaikuttaa inhimillisen vuorovaikutuksen laatuun (von Bonsdorff, 2007, 80). Mielestäni

talojen kotoisa ja kutsuva tunnelma loi rentoa ilmapiiriä, jonka pystyi aistimaan vierailijana. Kiireetön ja mutkaton tunnelma vaikutti osaltaan siihenkin, että haastattelutilanteet olivat rentoja ja antoisia. Kaiketi juuri jonkinlainen tuttuus ja samaistuttavuus luo ihmisten välistä yhteenkuuluvuuden sekä paikkaan kuulumisen tunteita.

Entisten asukkaiden jäljet

Mikä on paikan historiallinen ulottuvuus? Forss kirjoittaa, että se on pieni jälki ihmisestä samalla paikalla kauan sitten. Luonnollinen ajan kuluminen jättää jäljen pintaan: se patinoi, sammaloittaa, kuluttaa ja jättää elämän jälkiä. Tämä ajallinen syvyys näkyy vanhassa talossa myös heille, jotka eivät tunne kyseisen talon historiaa. (Forss, 2007, 84.) Historiallinen ulottuvuus ja jäljet menneestä näkyvät vanhassa talossa esimerkiksi painaumanalattiasa tai kuluneena ovenkahvana. Ne paljastavat, että tästä on kuljettu yli sadan vuoden ajan. Muun muassa tällöisiä asioita asukkaat halusivat minulle kodeistaan näyttää, kun he saivat esitellä niitä vapaasti. He tulivat kertoneeksi kotiensa tunnelmasta ja asumisestaan näiden yksityiskohtien kautta laveasti ja innostuen.

Vanha nahkainen ovistoppari muutti C-talon mukana. Kuvaaja : Auni Tuovinen.

Näemme ympärillämme – luonnossa ja rakennetussa ympäristössä – jatkuvasti merkkejä elämästä. Ne voivat olla esimerkiksi ihmisen tai eläimen tahattomasti jättämät jalanjäljet lumessa. Näissä jäljissä näkyy ihmiselämä, kuinka käsi on tarttunut ovenkahvaan, johon on jäänyt jälki ajan saatossa. (von Bonsdorff, 1999, 124.) Kuten C-talon Viljo esimerkiksi osoitti kulunutta ovea ja kertoi: ”Tääl on kanssa tää tuvan vanha ovi, niin tämä on ihan tuollain sileä tuosta, ku on monta kertaa avattu”. Nämä jäljet kertovat tarinaa elämäntavasta, joka tuntuu vaikkapa pohjalaistalon asukkaalle kulttuurisidonnaisesti tutulta ja tekevät ympäristöstä monimerkityksellisemmän asujalleen. Talot olivat täynnä tällaisia eletyn elämän merkkejä, kuten painaumuksia, kulumia ja erikoisia korjauksia, jotka oli tiedostaen haluttu jättää näkyviin, vaikka koko talo oli remontoitu kivijalasta kattoon asti. Niihin liittyi toisinaan kertomuksia tai mielikuvia talojen entisten asukkaiden elämästä.

Haastateltava esimerkiksi saattoi kertoa pitävänsä siitä, kuinka tuntee ja näkee, että juuri tästä on käyty ennenkin. Kielikuva on hauska siksi, että talo on siirretty alkuperäiseltä paikaltaan ja pystytetty kokonaan uudestaan toisaalle. Fyysisesti samalla paikalla ei siis ole käyskennellyt kukaan. Paikan historian tuntu oli kuitenkin säilynyt näitä ympäristön eleitä säästämällä ja vaalimalla. Se oli onnistuttu muuttamaan talon mukana uuteen paikkaan. Tällaiset merkit ympäristössä kohottivat talon arvoa asujalleen ja muodostivat merkityksiä ja jatkumon kokemuksia. Bachelardin mukaan (2003, 74) kuvittelu lisää todellisuuden arvoa. Todellisuus ilman kuvittelua olisi ainakin ollut köyhempi. A-talon Timo kertoi tuvan latioista näin:

Ja onhan se yksi merkittävä asia jonkinlainen ylisukupolvisuus, että jos tossa on kulu-neet lattiat, se ajatus siitä, että siitä on vuosikymmenten ja vuosisatojen ajassa aika monta ihmistä astunut. Että saa olla sitten yksi siinä joukossa.

Haastattelu 1: Timo

Tällaisilla mielikuvilla talon aiemmasta elämästä vaikutti olevan asukkaille suuri merkitys. Nämä ympäristön eleet ovat hybridejä, jotka muodostuvat esteettisestä ympäristöstä, todellisista tarinoista sekä asukkaiden omasta mielikuvituksesta. Ne lisäsivät kodin arvoa asujalle ja tekivät näkyväksi sen, kuinka historian tuntua uhkuva tunnelma oli tärkeä muutenkin kuin aistein koettuna.

3.6 Siirrossa talo ja seutu menettävät kappaleen historiaansa

Kun vanha talo siirretään uudelle paikalle, tarjoutuu oiva tilaisuus kunnostaa ja entisöidä se. Väistämättä jotain myös menetetään. Arkkitehdit Kemsley ja Platt kirjoittavat englantilaisesta maaseudusta ja vanhojen maalaistalojen ja muiden maaseudun

talousrakennusten merkityksestä ympäristölle. Heidän mukaansa ne ilmentävät yksinkertaista, ajatonta suhtautumista rakentamiseen, materiaaleihin ja yksityiskohtiin. Ne ovat ikään kuin inhimillisyyden ilmentymiä, sillä pinnoissa ja materiaaleissa voi edelleen nähdä ne tehneet ihmiset. Toisin sanoen, niissä on ihmisen leima. (Kemsley & Platt, 2012, 117.) Tämä todiste menneiden sukupolvien olemassaolosta menetetään, kun talo siirtyy. Ympäristö, josta talo siirtyy menettää sille ominaisen kyseiseen kulttuuripiiriin kuuluvan elementin. Pohjanmaalaiseen maisemaan jää aukko sille kohdalle, josta talo poistuu. Taloa siirtäessä menetetään myös väistämättä joitain alkuperäisiä rakennusosia ja koristeluja sekä vanhaan taloon kiinteästi kuuluva pihapiiri kasvustoineen. B-talon Joonna pohti, että talon siirtäminen on suurin mullistus talon elämänkaaren aikana. Mullistus, joka tuo rakennukselle uusia elinvuosia, mutta myös vie siltä jotain.

Pohjalaistaloa on perinteisesti ympäröinyt erilaisista piharakennuksista ja eläinsuojista muodostuva umpipiha. Kun talo siirretään paikaltaan alkaa uuden pihapiirin muodostuminen rakennuksineen alusta. A- ja B-talot oli molemmat siirretty uudelle aiemmin asumattomalle tontille. C-talo siirrettiin tontille, jolta purettiin vanha talo. A-talon Timolle pihapiirin merkitys oli kiistaton: *”Ei se talo yksinään oo mitään, se kaipaa sen pihapiirin siihen ympärille, se sen tunnelman siihen luo”*. Hän oli siirtänyt pihapiiriinsä jo useita ulkorakennuksia. B-talon Maria pohti talon siirtämisen huonoja puolia. Pihapiirin rakennusten lisäksi oli muutakin, mitä hän kaipasi.

Se on tietenkin yks tosi iso juttu, kun talo päätetään siirtää, et se, ne kaikki polut ja se elämä, mikä siinä pihapiirissä on ollut, niin sehän siinä niinku menetetään. Mut se tietenkin rakentuu sitte ajan kanssa uudestaan sinne, missä se talo on.

Haastattelu 2: Maria

Luonnon ja kulttuurin vuoropuhelua ja yhteiseloä voi havainnoida maalaismaisemassa ja vanhoissa pihapiireissä. Kerrostuksellinen kasvillisuus, vuosien saatossa talloitetut polut tai sammalen peittämä kivijalka luovat olennaisen ja itsestään selvän ympäristön vanhalle maalaistalolle. Siihen havahtuu, kun katsoo siirrettyä vanhaa taloa uudessa ympäristössä. Talot, joissa vierailin, olivat olleet uusilla paikoillaan kahdesta kahteenkymmeneen vuoteen. Vanha talo näyttää jonkin aikaa siirron jälkeen vähän orvolta ja irralliselta, ikään kuin paikalleen taivaasta tupsahtaneelta. Talon pystyttämisen ja perustusten teon vuoksi tonttimaata sen ympärillä on muokattu, pihatietä tehty ja uutta nurmikkoä kylvetty. Villi luonto ei ole vielä ehtinyt tehdä temppujaan ympäristössä ja parisataavuotias talo on paikallaan kirjaimellisesti eri vuosisadalta kuin muu ympäristö. Pihapiiri näyttää hetken aikaa suhteessa taloon nuorelta, mikä synnyttää jonkinlainen outouden tunteen. Sisätiloissa uuden ja vanhan ristiriita jäi arkielämän jälkien alle ja niin käy myös ulkotiloissa

ennen pitkää. C-talon Viljon lausahdus ”*vanhaa ei saa uutena*” pätee myös pihaan. Menee luultavasti vuosikymmenen tai pidempäänkin, että uudessa pihapiirissä vallitseva tunnelma tavoittaa talon ”iän”.

Von Bonsdorff kirjoittaa rakennetussa ympäristössä näkyvistä luonnollisista ja suunnittelemattomista (naturally unplanned) elementeistä, jotka ovat riippumattomia ihmisen toiminnasta. Näitä ovat esimerkiksi maan pinnanmuodot, ilmasto ja kasvillisuus. Ne vaikuttavat myös rakennuksiin kuluttaen niitä ja jättäen jälkiä niiden julkisivuun. Lisäksi ne luovat tärkeän visuaalisen taustan rakennukselle. Tämä suunnittelematon ympäristön ulottuvuus on asutulle ympäristölle aivan yhtä tärkeä kuin suunniteltukin. (von Bonsdorff, 1998, 131.) Sen voi havaita vanhan ja siirretyn talon kohdalla erityisen hyvin silloin kun siirrosta ei ole ehtinyt kulua pitkää aikaa. Myllätty, rakennustöistä kielivä pihamaa ja uusi nurmikko henkivät uudisrakennuksen tuntua. Toisaalta ajan kanssa talo alkaa jälleen istumaan ympäristöönsä, se ei ole lopullisesti vanha talo uudella paikalla.

Harkitun ja hoidetun seassa näkyvä luonnollinen ja suunnittelematon tekee näkyväksi myös erilaisten ympäristöjen prosessinomaisen luonteen. Luonnon läsnäolo ympäristössä on ennen kaikkea muistutus ajan kulumisesta ja läsnäolosta. Asuminen on paikallaan pysymistä. Silti se on myös aktiivista toimintaa ja muutokset ympäristössä ovat luonnollinen osa sitä. (von Bonsdorff, 1998, 134.) Kun tarkastellaan asuttujen seutujen luontoympäristöjä, huomataan, että luonto ja kulttuuri esiintyvät toisiinsa kietoutuneina. Luonto toimii taustana tai alustana kaikelle kulttuurille ja kulttuuri puolestaan muokkaa luontoa. Luonto on kaikkialla aistittava olosuhde, joka on läsnä kokijan sisä- ja ulkopuolella. Sen jäljet rakennetussa ympäristössä kertovat menneistä tapahtumista. Ei tarvitse olla tietoinen siitä, kuinka jälki on paikalleen tullut, mutta yhtä kaikki se kielii kuluneesta ajasta. Vanhaa rakennusta ja pihapiiriä katsoessamme emme kiinnitä huomiota yksittäisiin jälkiin, vaan yleisvaikutelmaan, joka ei ole uutuuttaan kiiltävä. Tämän oikeastaan huomaa vasta kun ajan hampaan jälki puuttuu. (von Bonsdorff, 1999, 111–112 & 124.)

Talon esteettistä olemusta voidaan hallita paljonkin, se voidaan jopa siirtää kokonaan uuteen paikkaan ja edelleen tarkoituksellisesti säilyttää vanhan näköisenä. Luonnonympäristöä ei voida samalla tavalla uudistaa ja säilyttää samaan aikaan yhtä radikaalisti. Luonto tulee annettuna ja sellaisena kuin se on, kuten von Bonsdorff kirjoittaa (1998, 317), siitä ei voi koskaan täysin saada otetta. Esineissä ja luonnossa nähdään ajan kulumisen yhtä lailla. Tämän näkyvän ajan eriparisuus on asia, jota talon siirron yhteydessä ei voida kokonaan välttää.

Kuten aiemmin kirjoitin, vaikka pohjalaistalo on tehty siirrettäväksi, suhtaudutaan sen siirtoon nykyään moninaisesti. Myös kaikki haastateltavat olivat pohtineet kohdallaan talon siirtämisen oikeutusta. Heitä kaikkia yhdisti ajatus, että ensisijaisesti pohjalaistalon olisi hyvä säilyä paikallaan. Kaikkien kotitaloja kuitenkin myytiin alun alkaenkin siirrettäväksi, eikä niillä olisi ollut tulevaisuutta silloisilla paikoillaan. Siirron myötä talot saivat uuden mahdollisuuden. Aivan yksinkertainen suhde talon siirtämiseen ei silti ollut. B-talon Maria ajatteli, että talon siirtäminen oli tietyllä tapaa kompromissi juuri menetyksien vuoksi.

On se semmonen kompromissiki, että kyllä mun ihanne olis ollu se, että me ois paikalleen kunnostettava löydetty ja siinä ois ollu se pihapiiri ja vanhat puut ja puutarha ja ehkä sitä vanhaa säästettävää siinä talossa. Et kyl mä sillain koen, että tää on niinku jonkunlainen kompromissi, mut siis tosi tyytyväinen olen todellaki tähän näin.

Haastattelu 2: Maria

Maria ja Joonas pohtivat, että vaikka toisaalta talojen siirtäminen pois Pohjanmaalta tuntuu kurjalta, näkee seudulla ajellessa paljon ränsistyneitä hienoja vanhoja taloja, joiden pelastamisella alkaa pian olla kiire. Tällöin siirto saattaa toisinaan olla talon viimeinen mahdollisuus. *”Et säilyis edes se minkälaisia rakennuksia on ollu.”*

Timon taloa myytiin siirrettäväksi, eikä hän olisi itse talon alkuperäiselle seudulle muuttanutkaan. Hän ajattelee, että talolle ja sen historialle olisi parasta pysyä alkuperäisellä paikallaan. Jos se ei ole mahdollista on kuitenkin parempi, että talo seuraa ihmisiä seudulle, jossa sillä on tulevaisuus. Aikanaan kun Timon kotitalo siirrettiin Etelä-Suomeen, heräsi talon lähtöpaikkakunnalla keskustelua siitä miten pohjalaistalon siirtoon muualle Suomeen pitäisi suhtautua. Se oli jäänyt vähän kaivelemaan mieltä. Nykyään Timo remontoi paikkakunnan keskustassa suurta pohjalaistaloa. Hän on päättänyt pelastaa talon.

Mä aattelin, et okei nyt mä voin maksaa tän velkani takasin, että mä säilytän tuon. Sitte mä en oo enää velkaa niille mitään siellä.

Haastattelu 1: Timo

Toisaalta nähtiin, että talon siirtämisen hyvä puoli on se, että talo on tutkittu perinpohjaisesti ja käyty läpi niin laajasti kuin mahdollista. Asukkaat tunsivat talonsa kokonaisuudessaan alapohjasta kattoon asti. Kuten C-talon Anu sanoi, talo on ikään kuin tuuletettu henkisesti ja fyysisesti. Asukkaiden mittava urakka oli potentiaalisesti lisännyt talojen elinkaaren pituutta sadalla vuodella.

4 PÄÄTÄNTÖ

Paikan vaihtaminen on kuulunut pohjalaistalon luonteeseen kautta sen historian, vaikka talon siirtäminen onkin viimeisen vuosisadan ajan ollut suhteellisen marginaalinen ilmiö. Tutkielmassa olin kiinnostunut siitä, millaista on asuminen itse siirretyssä pohjalaistalossa. Lisäksi halusin lisätä tietoa ja ymmärrystä pohjalaistalon ja sen asukkaiden nykytilanteesta ja talon siirtämisen mahdollisuuksista. Näiden kolmen talon ja niiden asukkaiden erityislaatuiset tarinat puhuvat sen puolesta, että siirretty pohjalaistalo on edelleen ajankohtainen, ekologinen, tunnelmallinen sekä samaan aikaan voimakkaasti historiallinen ja nykyaikainen 2020-luvun koti.

Pääkysymykseni oli:

- Millaista on asuminen siirretyssä pohjalaistalossa?

Lähdin kartoittamaan vastausta pääkysymykseeni apukysymysten kautta, jotka olivat:

- Millainen koti siirretty pohjalaistalo on?
- Millaista talon siirtäminen oli asukkaiden näkökulmasta?
- Miksi asukkaat halusivat kodiksi siirretyn pohjalaistalon?
- Millaisia asioita talon siirron yhteydessä haluttiin säilyttää?
- Millaisia asioita asukkaat kokivat menettävänsä talon siirron yhteydessä?

Haastatteluissa asukkaat kertoivat kodeistaan keskustelullisilla talokierroksilla. Näin talo sai kertoa tarinaa asumisesta asukkaan toimiessa tulkkina. Asukkaiden kertomuksissa siirretty pohjalaistalo oli odotukset ylittävä koti, jonka kuvailtiin olevan kotoisa, juureva, rauhallinen, hiljainen, levollinen ja iloinen asuinpaikka. Koti oli

myös keskeneräinen ja prosessinomainen, toimintaan kutsuva ja huomiota ja huolenpitoa vaativa. Koti nähtiin uusien taitojen ja oman luovuuden kokeilukenttänä.

Talon siirtäminen oli asukkaiden mukaan työlästä, opettavaista, palkitsevaa ja valtavan aikaa vievää. Prosessin aikana vanhaan taloon tutustuttiin syvällisesti perustuksista kattopeltiin asti ja samalla omaksuttiin uutta touhuavaa elämäntapaa, jolloin talon historiasta tuli ikään kuin asukkaiden omaa historiaa, se juurrutti asukkaiden elämän talon nykyyhteyteen ja ennen kaikkea sitoutti yhteiseen tulevaisuuteen.

Asukkaat olivat päätyneet talon siirtämiseen, koska he halusivat vanhan ja historiaa henkivän, ekologisen talon ja maalaiselämän itselleen sopivalla sijainnilla. Tämä kertoo siitä, että asukkaat pitävät arvossa historiaa, rakennusperintöä, ekologisuuksia ja luonnonläheisyyttä. Nämä arvot konkretisoituivat asumisessa toiminnan kautta. Ne tulivat näkyviksi remontissa, säilyttämisessä ja sijainnissa tehtyinä valintoina ja niiden eteen tehtynä työnä.

Siirron yhteydessä asukkaat halusivat säilyttää mahdollisimman paljon talon historiaa sekä konkreettisesti että tunnelmana ja paikan henkenä. Vanhat rakennusosat ja niiden säilyttäminen, korvaavien etsiminen tai uusien teettäminen vanhan mallin mukaan kertoo tästä monin eri kertomuksin ja useiden yksityiskohtien kautta. Keskeisimmät asiat, jotka asukkaat kokivat menettäneensä siirron yhteydessä olivat vanha pihapiiri ja osa vanhoista rakennusosista. Ne edustivat asukkaille juuri sitä, mitä eniten vaalittiin ja haluttiin säilyttää eli historiaa ja menneen ajan tuntua.

Siirretyllä talolla on paradoksaalinen luonne. Uudella paikallaan se on hetken aikaa samaan aikaan vanha ja uusi, kunnes jälleen asettuu uuteen ympäristöönsä. Kun pohjalaistalo siirretään, menettää sen alkuperäinen ympäristö tärkeän maamerkin ja kulttuuriperintönsä konkreettisen elementin. Pohjalaiseen maisemaan jää aukko siihen kohtaan, josta talo lähtee. Uudella paikallaan talo on hetken aikaa ajallisesti epäsuhdassa ympäristönsä kanssa. Siirrossa usein menetetään pohjalaistaloon kiinteästi kuuluva pihapiiri rakennuksineen, tallottuine polkuineen ja kasvustoineen. Pikkuhiljaa uuden paikan pihapiirissä luonto valtaa alaa ja kokonaisuudesta tulee jälleen harmoninen. Siirron yhteydessä menetetään väistämättä myös joitain vanhoja rakennusosia ja koristeluja. Ne on kuitenkin mahdollista palauttaa, jos niiden eteen ollaan valmiita näkemään vaivaa.

Pohjalaistalo on siitä tavanomaisesta poikkeava talo, että se kantaa mukanaan mahdollisuutta paikan vaihtoon. Uudelle paikalle siirtyessään se ottaa pikkuhiljaa ti-

lansa siten kuin se olisi siinä aina ollutkin. Talo ei ole olemassa tiettyjä asukkaita varten, vaan se palvelee ihmisten kotina sukupolvelta toiselle. Sen historia, nykyisyys ja tulevaisuus on laajempi kuin tämänhetkisten asukkaiden elämänkaari. Kuten asukkaat kuvailivat, talon kunnostustyötä innoitti ajatus, että se kantaa myös jälkipolville. Näin voi toki usein olla myös silloin kun rakennetaan kokonaan uutta taloa. Tästä poiketen siirrettävän talon kohdalla erityisen suuri merkitys on kuitenkin talon historialla ja talossa jo eletyillä elämällä. Vanha siirrettävä talo on valittu osin siksi, että sillä on historia.

Siirrettävä vanha hirsitalo on ekologinen valinta jo kierrätetyn hirsirungon ja rakennusosien sekä niihin sitoutuneen hiilen vuoksi. Lisäksi hirsitalon elinkaari mitataan sadoissa vuosissa. Asukkaiden käytännöt tukevat tätä väitettä. Kierrätetyn rungon lisäksi he olivat hankkineet suuren osan tarvitsemistaan rakennusosista kierrätettyinä. Remonteissa oli käytetty jopa varaosataloja ja yksi siirretyistä hirsirungoista oli toisen talonsiirtäjän projektin ylijäämätavaraa. Lisäksi asukkaat olivat käyttäneet rakentamisessa lähes ainoastaan luonnonmateriaaleja ja perinnemenetelmiä. Talojen koettiin olevan terveitä ja sisäilmaltaan erinomaisia. Tavoitteena oli rakentaa siirretystä talosta useiden sukupolvien koti ja vähintään tuplata talon elinkaaren pituus. Vanhan kierrättäminen oli kuitenkin ennen kaikkea teko kulttuuriperinnön säilymisen puolesta.

Tutkielmaan haastatellut pohjalaistalon siirtäjät olivat todella sitoutuneita säilyttämään vanhat rakennusosat ja remontoimaan taloa perinnemenetelmin niin sanotusti talon ehdoilla. He olivat tutustuneet syvästi pohjalaistalon kulttuurihistoriaan ja tyylipiirteisiin sekä opetelleet perinnerakentamisen menetelmiä ja uusien materiaalien työstöä. Kotitalojen eteen oli nähty valtavasti vaivaa. Talon siirtämisen ja remontoinnin eteen tehty työ oli niin suuri, että prosessi todella sitoutti asukkaat taloon. Pohjalaistalon siirtämisen myötä elämään oli saatu paljon muutakin sisältöä. Kuten eräs haastateltava sanoi, ei kukaan siirrä taloa vain saadakseen paikan, jossa asua. Siirrettyään pohjalaistalon asukkaista oli tullut myös kulttuuriperinnön vartijoita.

Pohjalaistalolle ominainen talonpoikainen, vanhan ajan tunnelma sekä tunnistettavat tyylipiirteet oli asukkaiden kertomusten mukaan onnistuttu näissä taloissa säilyttämään siirron yhteydessä. Tästä olen heidän kanssaan ehdottomasti samaa mieltä. Olennaista on huomata, että säilyttäminen oli aktiivista, tietoista ja tavoitteellista toimintaa. On mahdollista säilyttää pohjalaistalo siirron jälkeen hyvinkin autenttisena, mutta se vaatii paljon resursseja: työtä, tietoa, rahaa ja ennen kaikkea aikaa. Alunperin mietin, siirtyykö vanhan talon henki mukana, kun talo

siirretään. Kävi selväksi, että tottakai se siirtyy, mutta ei ilman aktiivista paneutumista. Kuten Matti Mäkelä sanoi, aika on laadun mittari. Vanhaa taloa kunnostettaessa ei jaeta pikavoittoja, mitä enemmän aikaa sijoittaa, sitä laadukkaamman tuoton saa. Loppujen lopuksi edes siirto ei ole tässä ratkaiseva tekijä vaan se, kuinka siirto tehdään. (Mäkelä, haastattelu, 24.3.2022.)

Kodin siirtäminen oli synnyttänyt esteettistä toimintaa, touhuavan elämäntavan, joka oli omaksuttu. Talon siirto oli tuonut elämään paljon muutakin kuin odotukset ylittävän kodin: perinteisen pihapiirin, uusia taitoja, työtä, tulevaisuuden suunnitelmia sekä myös taloon suoraan liittymättömiä toimintoja. Prosessi oli lähtenyt käyntiin niin intensiivisesti, että asukkaiden ja pohjalaistalon yhteiselle tarinalle ei näkynyt loppua. Suhtautuminen valtavaan tehtyyn työmäärään oli jälkikäteen ylpeä ja arvostava sekä humoristinen ja lämmin. Suuri työ oli kannattanut, sillä palkintona oli unelmien koti. Toiminta ja mittava prosessi olivat olennaisessa osassa siirretyssä talossa asumisessa. Talo nähtiin prosessina, joka ei tule koskaan valmiiksi.

Prosessin aikana syntyi uutta elämäntapaa toimintoineen, mutta myös muutoksia ajattelutavassa ja asenteissa sekä suhtautumisessa aikaan ja elämään yleensä. Vanhaa ja alkuperäistä pintaa oli alettu arvostaa entistä enemmän ja suhde ajan näkymiseen niin talon pinnoilla kuin muuallakin elämässä, vaikkapa omissa kasvoissa, oli muuttunut ei vain sallivaksi vaan arvostavaksi. Siirtoprosessin vaikutukset asukkaiden elämään olivat pitkäkestoisemmat ja syvällisemmät kuin arvasin.

Asukkaat olivat tehneet siirretystä pohjalaistalosta kodin, joka ylitti kaikki odotukset. Se tavallaan hiljensi asukkaan itsensäkin. Näissä siirretyissä pohjalaistaloissa elettiin kertomusten perusteella 2020-luvun elämää 1800-luvulta ammentavassa esteettisessä ympäristössä. Taloa oli tehty sillä ajatuksella ja ohjenuoralla, että sen elinkaari jatkuu pitkään myös nykyisten asukkaiden jälkeen. Oman puuhailun, oppimisen ja mokailunkin kautta rakennuksen tunsin niin läpikotaisin, että se lisäsi kyseisin kodin merkitystä asujalleen valtavasti.

Anu Besson pohtii, onko ihmiselle olemassa jonkinlaista optimaalista elinympäristöä esteettisessä mielessä. Hän mukailee Arnold Berleantia, jonka mukaan tällainen paikka voisi olla ympäristö, jossa ihminen elää, työskentelee ja elää sosiaalista elämänsä kukoistaen. Berleant käytti siitä termiä "human habitat" (Besson, 2020, 26.) Pohjalaistaloa ja sen 1800-lukulaista pihapiiriä voidaan itse asiassa pitää tällaisena ympäristönä, jossa on aikanaan eletty ja tehty työtä. Haastattelemani talojen asukkaat

olivat alkaneet muodostaa tällaista samankaltaista elinpiiriä talon siirron jälkeen. Työ on toki vuosisatojen saatossa muuttunut fyysisistä tilan töistä ja käsitöistä tietokoneella tehtäväksi etätyöksi, joka ei ole enää paikkasidonnaista. Kuitenkin asukkaiden elämänpiiri kytkeytyi suurelta osin elinympäristöön, joka syntyi siirretyn pohjalaistalon ympärille. Besson ehdottaakin, että luontevin elinympäristö on mikä vaan, joka kiehtoo ja herättää uteliaisuuden ja sen seurauksena mahdollistaa kasvun, oppimisen ja kehittymisen. Näin ollen se voi olla moninainen, muuttuva ja toisinaan myös haastava, paljon muutakin kuin onnea, autuutta ja lepoa. (Besson, 2020, 161.) Uskon, että siirretystä pohjalaistalosta oli tullut asukkaille tällainen elinympäristö.

Suomessa ollaan jossain määrin vieraannuttu perinteisestä kulttuurisesta tavasta rakentaa, vaikka perinteinen hirsirakentamisen tapa on ekologinen ja toimiva näillä leveysasteilla. Asukkaiden kertomusten ja Matti Mäkelän asiantuntijahaastattelun myötä tämä näkökulma nousi merkittäväksi. Mäkelän mukaan tarvitaan valistusta, tietoa ja inspiraation lähteitä, jotta ihmiset kiinnostuisivat laajemmin vanhan rakennuskannan säilyttämisestä. Pelkät lait ja säädännöt eivät siihen riitä. (Mäkelä, haastattelu, 24.3.2022) Autenttisten ympäristöjen ja elävien esimerkkien voima on tässä kiistaton. Vanhan pohjalaistalokannan autioituessa ja pahimmillaan mädäntyessä sijoilleen on talon siirtäminen oiva tapa pelastaa palanen kulttuuriperintöä ja saada koti, jossa eletään luonnonläheistä ja nykyaikaista elämää esteettisesti perinteisessä vanhan ajan miljöössä. Päätän tutkielmani pohjalaistaloverkoston raportista (Riukulehto ym. 2014, 26–27) lainattuun ajatukseen, joka osuvasti kiteyttää pohjalaistalon olemuksen ja merkityksen:

Pohjalaistalo ei ole pelkästään aineellinen rakennus sisätiloineen. Se on myös pihapiiri ja vieläkin enemmän: henkinen ja sosiaalinen kulttuuriympäristö, jossa eläminen vaikuttaa asukkaiden elämäntapaan ja -arvoihin, ehkä jopa luonteeseen.

5 PROSESSIN ARVIOINTIA

Kokonaisuudessaan tutkielman tekeminen oli antoisa prosessi. Aiheessani yhdistyi kolme omaa mielenkiinnon kohdettani: vanhat talot, ihmiset ja tarinat. Tutkielman myötä arvostukseni ihmisten kertomuksia ja autettisia ympäristöjä kohtaan kasvoi. Ympäristöestetiikan teorit alkoivat tuntua jollain lailla todellisemmilta, kun ne yhdistyivät konkreettisiin kohtaamisiin ja ympäristöihin. Pyrin tuomaan tätä konkretiaa esille analyysissäni. Teorioiden pyörittely ilman autenttisia ympäristöjä opintojen aikana on usein tuntunut hieman irralliselta.

Tutkielman tekemisessä oli monia kiinnostavia vaiheita, mutta suosikkini oli varmasti vierailut ihmisten kodeissa. En osannut odottaa niin lämmintä vastaanottoa, mukavia kohtaamisia, kiinnostavia keskusteluja ja hurmaavia ympäristöjä. Pitkät automatkat olivat myös hyvää aikaa reflektoida koettua, tutkia maisemaa ja bongata vanhoja pohjalaistaloja. Halu matkata ja nähdä vaivaa haastatteluaineiston eteen sekä tehdä oikeutta asukkaiden kertomuksille oli kova, sillä olin todella otettu siitä kuinka avoimesti ja vilpittömästi he kertoivat minulle elämästään.

Olen erityisen tyytyväinen keräämäni haastatteluaineistoon. Korona-aikana haastattelut olisi voinut joutua tekemään myös etänä, joten oli todella hienoa päästä tapaamaan ihmiset kasvokkain. Kiireettömät vierailut olivat tärkeässä osassa haastattellessani niin talojen asukkaita kuin tutkija Matti Mäkelääkin. Niiden perässä kannatti ehdottomasti ajaa kauas, sillä uskon, että se toi aiheen käsittelyyn syvyyttä.

Jos lähtisin vastaavalle haastattelumatkalle uudestaan, kiinnittäisin tarkemmin huomiota perustietojen tarkempaan dokumentointiin. Tutkielman aihe ja keskustelunomaisuus haastatteluissa johti siihen, että olin keskittynyt kovasti asumiseen ja siihen liittyviin laadullisiin kysymyksiin. Hyvät keskustelut ja

asukkaiden tarinat veivät mukanaan ja unohdin toisinaan tarkentaa taustatietoja riittävästi.

Keräsin haastatteluaineiston syksyllä ja kirjoitin analyysin kevät-talvella. Minulle sopi se, että haastattelujen ja analyysin kirjoittamisen välissä kului aikaa. Litteroidessani haastatteluja ja aloitellessani analyysiä aineisto tuntui melko laajalta ja työläältä. Litteroinnin arvo ajattelulle valkeni minulle hyvin pian. Ensin ajattelin sen olevan ennen kaikkea muistin tuki, mutta todellisuudessa teemoittelu alkoi syntyä sitä tehdessä kuin itsestään. Litterointi ja teemoittelu toi esiin sen, että omassa ajattelussa oli korostunut jokin itseä kiinnostava aihealue paljon enemmän kuin todellisissa haastattelutilanteissa. Haastatteluja tehdessä nälkä kasvoi syödessä ja olisin halunnut vierailla useammassakin paikassa, mutta en yksinkertaisesti ehtinyt. Tutkielman kannalta kolme aineistohaastattelua oli sopiva määrä.

Tutkielman tekemisen myötä vahvistui käsitys siitä, että ekstrovertistä ja sosiaalisesta luonteenlaadusta voi olla hyötyä tutkimustyössä. Kokonaisuudessan tutkielmaa tehdessä korostui näkemys tutkimustyöstä ihmisläheisenä työnä.

LÄHTEET

- Bachelard, Arnold. 2003. Tilan poetiikka. Suomentanut Tarja Roinila. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo. Ranskankielinen alkuteos: *La Poétique de l'espace*. 1957.
- Berleant, Arnold. 2006. "Mitä on ympäristöestetiikka?". Suomentanut Martti Honkanen. Teoksessa *Ympäristö, arkkitehtuuri, estetiikka*. Toimittajat: Arto Haapala, Martti Honkanen ja Veikko Rantala. 87-114. Helsinki: Yliopistopaino.
- Bonsdorff, Pauline von. 2020. *Aesthetic Practices*. Accepted for publication (October 2020) in *Aesthetic Literacy: a book for everyone*, ed. Valery Vinogradovs October 4th 2020.
- Bonsdorff, Pauline von. 2007. "Hiljainen estetiikka." Teoksessa *Taide Keskellä Elämää*. Toimittajat Marjatta Bardy, Pauline von Bonsdorff, ja Tarja Pääjoki. 75-80. Helsinki: Like: Kiasma.
- Bonsdorff, Pauline von. 1999. "Nature" in *Experience: Body and Environment*. *Nordisk estetisk tidskrift*. 19/1999.
- Bonsdorff, Pauline von. 1998. *The human habitat: Aesthetic and axiological perspectives*. Lahti: International Institute of Applied Aesthetics.
- Estola, Eila. Kaunisto, Saara-Leena. Syrjälä, Leena ja Uitto, Minna. 2006. "Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita". Teoksessa *Etiikkaa ihmistieteille*. Toimittajat Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen ja Irma Sorvali. 181-202. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Forss, Anne-Mari. 2007. *Paikan estetiikka: Eletyn ja koetun ympäristön fenomenologiaa*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Gadamer, H. & Nikander, I. 2004. *Hermeneutiikka: Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Tampere: Vastapaino.
- Haapala, Arto. 2006. "Arjen arkisuus ja esteettisyys". Teoksessa *Ympäristö, arkkitehtuuri ja estetiikka*. Toimittajat Arto Haapala, Martti Honkanen ja Veikko Rantala. 129-144 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino.
- Pallasmaa, Juhani. 2006. "Ihmisen paikka - aika, muisti ja hiljaisuus arkkitehtuurikokemuksessa". Teoksessa *Ympäristö, arkkitehtuuri ja estetiikka*. Toimittajat Arto Haapala, Martti Honkanen ja Veikko Rantala. 243-266. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Rolin, Kristina. 2006. "Humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen perinteet". Teoksessa *Etiikkaa ihmistieteille*. Toimittajat Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen ja Irma Sorvali. 108-123. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vuorela, Toivo. 1949. *Etelä-pohjanmaan kansanrakennukset. Das Volkstümliche Bauwesen in Süd-Ostbotten*. Helsinki: Etelä-Pohjalainen osakunta.

DIGITAALISET LÄHTEET

Aarrevaara, Eeva & Rönkkö, Emilia. 2015. *Maaseututaajamien rakennettu ympäristö aluehistorian ja kulttuuriperinnön näkökulmista. Maaseudun uusi aika*. 3/2015. Saatavilla: <http://www.mua-lehti.fi/mua-32015-vol-23/>. Haettu: 2.5.2022.

Besson, Anu. 2020. *In Defence of Cities: Aesthetics of Engagement in Everyday Environments*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/67828>. Haettu 4.4.2022. Haettu 14.4.2022.

Heinlahti, Kaisa & Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa. 2006. *Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia*. Helsinki: Gaudeamus. Saatavilla: <https://www.ellibslibrary.com/book/9789524958813>. Haettu 22.1.2022.

Melchionne, Kevin. 2014. *The Point of Everyday Aesthetics. Contemporary Aesthetics. Volume 12/2014*. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/2027/spo.7523862.0012.017>. Haettu 11.4.2022.

Museovirasto. 2000. *Hirsirakennusten siirto. Korjauskortisto. Korjauskortti nro 17*. Saatavilla: <https://www.korjaustaito.fi/fi/korjauskortit/hirsirakennusten-siirto>. Haettu 14.1.2022.

Nguyen, C Thi. *The Arts of Action*. 2020. *Philosophers' Imprint. Volume 20 no. 14*. Saatavilla: <https://philpapers.org/archive/NGUTAO-8.pdf>. Haettu: 14.2.2022.

Riukulehto, Sulevi. Mäkelä, Matti. Orhanen, Outi. Lehtimäki, Anni. 2014. *Pohjalaistalot - yhteistä kulttuuriperintöämme*. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/229345>. Haettu: 10.11.2021.

Rönkkö, Emilia. 2012. *Kulttuuriympäristöselvitykset. Tieto, taito ja ymmärrys maaseudun maankäytön suunnittelussa*. Oulu: Multiprint OY. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:isbn:9789514298158>. Haettu: 10.11.2021.

- Saito, Yuriko. 2017 a. "Introduction". Teoksessa *Aesthetics of the familiar: Everyday life and world-making*. 1. painos. Oxford: Oxford University Press. Saatavilla: <https://oxford-universitypressscholarship-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/oso/9780199672103.001.0001/oso-9780199672103>. Haettu 3.4.2022.
- Saito, Yuriko. 2017 b. "The Aesthetics of the Ordinary and Familiar". Teoksessa *Aesthetics of the familiar: Everyday life and world-making*. 1. painos. Oxford: Oxford University Press. Saatavilla: <https://oxford-universitypressscholarship-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/oso/9780199672103.001.0001/oso-9780199672103>. Haettu 3.4.2022.
- Saito, Yuriko. 2017 c. "The Aesthetics of Laundry". Teoksessa *Aesthetics of the familiar: Everyday life and world-making*. 1. painos. Oxford: Oxford University Press. Saatavilla: <https://oxford-universitypressscholarship-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/oso/9780199672103.001.0001/oso-9780199672103>. Haettu 3.4.2022.
- Kemsley, Roderick, and Platt, Christopher. 2012. *Dwelling with Architecture*. London: Taylor & Francis Group. Saatavilla <https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=1209547>. Haettu 11.4.2022.
- Valtioneuvosto. 2022. Kohti kestävää arkkitehtuuria : Suomen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma 2022–2035. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:1. Opetus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-508-5>. Haettu 30.4.2022.
- Valtioneuvosto. 2021. Suomen aluekehityksen skenaariot 2040. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:60. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-975-9>. Haettu: 2.5.2022.

HAASTATTELUT

Mäkelä, Matti. Tutkija. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti. Haastattelu. 24.3.2022. Haastattelijana Auni Tuovinen. Tallenne kirjoittajan hallussa.

LIITTEET

LIITE 1

Haastattelurunko

Miksi talo on haluttu siirtää?

- Kerro omin sanoin talon tarina
- Kerro omin sanoin miksi juuri tämä talo valikoitui teidän kodiksi?
- Oliko sillä merkitystä, että talo on juuri pohjalaistalo?
- Millainen merkitys sillä on, että talo on juuri pohjalaistalo?
- Miksi talo siirrettiin, eikä remontoitu paikoilleen?
- Miksi halusitte siirtää talon?
- Millainen urakka talon siirtäminen oli?
- Millainen merkitys pohjalaistalolla on sinulle?
- Miten talon uusi paikka valittiin?

Millainen koti siirretty pohjalaistalo on?

- Millainen koti talo on?
- Millaista talossa on asua?
- Mikä on mielipaikkasi talossa?
- Onko talossa jotain mikä ei toimi tai mitä muuttaisit?
- Millainen tunnelma tai henki talossa on?
- Millainen merkitys sillä on, että asuu pohjalaistalossa?
- Millainen suhde taloon syntyi siirtämisurakan myötä?
- Miten vietät aikaa kotona?
- Miltä tuntuu asua täällä?

Muutostyöt siirtämisen yhteydessä

- Millaisessa kunnossa talo oli ennen siirtoa?
- Millaisia muutostöitä taloon on siirron yhteydessä tehty?
- Onko talossa nykyaikaiset asumismukavuudet?
- Miten sujui vanhan talon ja nykyaikaisten mukavuusvaatimusten yhteensovittaminen?
- Miten sujui vanhan talon ja nykyaikaisten säädösten yhteensovittaminen (esim. lämmitys ja ilmastointi)?
- Mitkä osat talossa ovat uusia ja mitkä alkuperäisiä?

Mitä alkuperäisiä ja pohjalaistalolle ominaisia tyylipiirteitä on säilytetty tai menetetty?

- Miten suhtauduit pohjalaistalolle tyypillisiin tyylipiirteisiin muuton yhteydessä? esim. huonejärjestys, avotakka, kalustus, leipihirret yms.
- Oliko talossa jotain, mitä halusit ehdottomasti säilyttää, miksi?
- Oliko talossa jotain, mistä halusit päästä eroon, miksi?
- Millaiset piirteet talossa tekevät siitä mielestäsi pohjalaistalon?
- Miten siirto vaikutti talon tunnelmaan tai henkeen?

Miten nämä ratkaisut näkyvät arjen asumisessa?

- Onko siirron yhteydessä tehty ratkaisuja, jotka eivät toimi, miksi?
- Onko siirron yhteydessä tehty ratkaisuja, joihin olet erityisen tyytyväinen, miksi?
- Haluaisitko muuttaa jotain talossa?
- Miten pohjalaistalon perinteiset tyylipiirteet ja kalustus toimivat arjessa?
- Näkyykö talon historia jotenkin nykyasumisessa?
- Millaista tulevaisuutta toivot talolle?
- Onko talo valmis?